

Preben Kirkegaard fortæller fra sit professionelle liv

Interview ved Flemming Ettrup 1998

DANNELSESÅRENE

Det åndelige ståsted: Tidehverv, husmandsbevægelse, Richardt Gandrup, Carl Thomsen, Johan Plesner

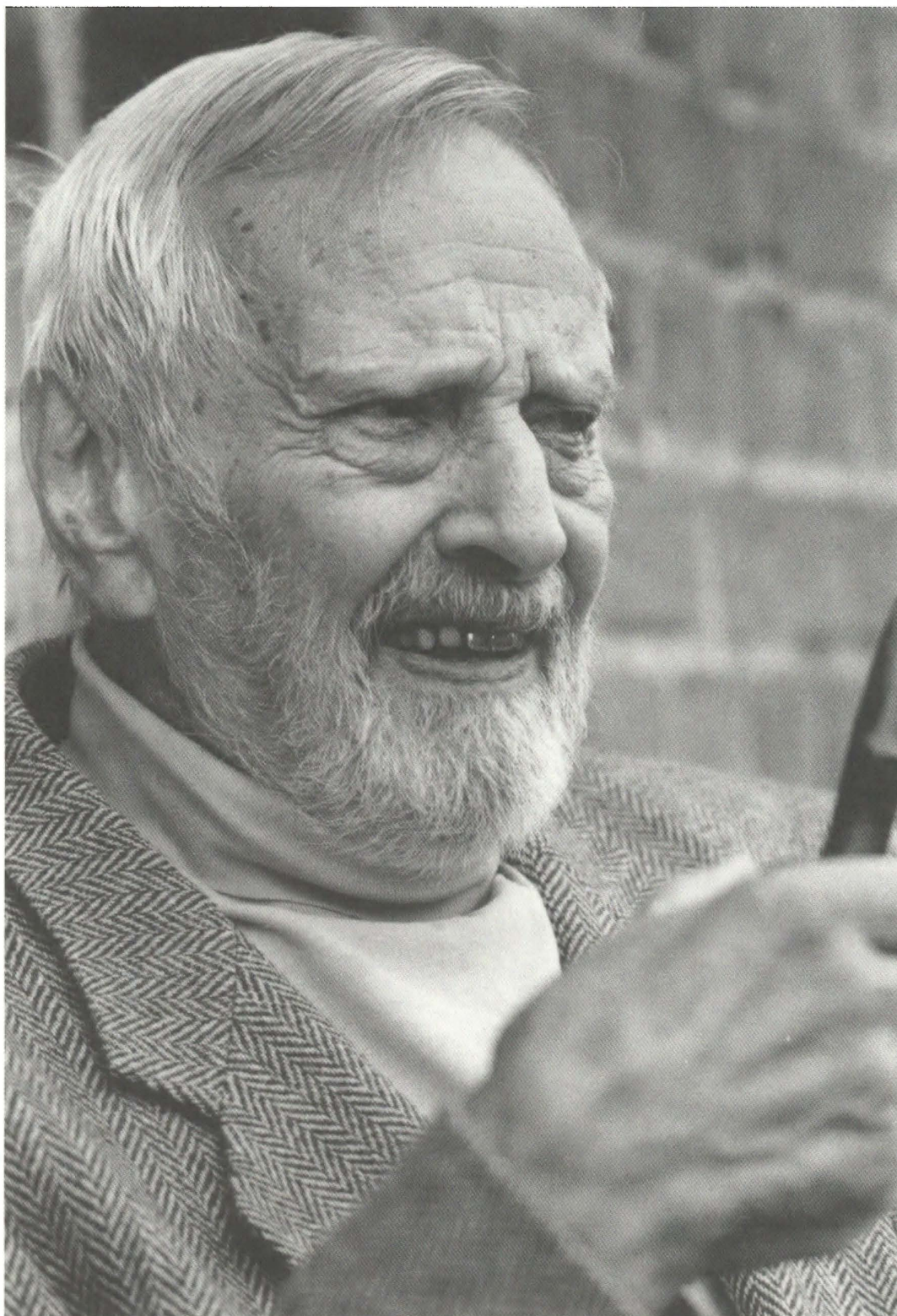
Jeg vil gerne starte med din baggrund, den tid i sidste halvdel af 1920erne og første halvdel af 1930erne, hvor du blev åndeligt til. Der var jo mange modsat rettede bevægelser i den periode. Hvordan greb de ind i din unge tilværelse? Du har tidligere i et interview, vi havde, sagt, at du var stærkt påvirket af Tidehverv, altså den af Søren Kierkegaard influerede eksistentialistiske tilgang til teologien. Var det den påvirkning, der var stærkest?

For at blive i det religiøse, så voksede jeg op i et udpræget grundtvigiansk miljø. Min far var meget optaget af frimenighedspræsten Morten Larsen i Holstebro, og mine forældre deltog også nogle gange i det årlige grundtvigske sommerstævne i Liselund. Jeg reagerede noget imod det der, og så kommer 30erne med Tidehverv, hvor jo pastor Schack, H.G. Brøndsted og pastor Heie, der var fængselspræst i Vridsløselille, var de dominerende figurer. Jeg havde jo været KFUM-spejder som dreng, det var det eneste man kunne være, men det blev dog ved yngste afdeling. Jeg kendte altså til de ting og brød mig meget snart ikke om den Olfert Ricardske sød-

Preben Kirkegaard (1913-2002), rektor for Danmarks Biblioteksskole 1956-83, præsident for IFLA 1974-79

Flemming Ettrup (1940-2006), direktør for Danmarks Biblioteksforening og redaktør af Bogens Verden 1976-95

Interviewet er bearbejdet til udgivelse og forsynet med personoversigt af Ole Harbo, tidligere rektor ved Danmarks Biblioteksskole

Preben Kirkegaard (1913-2002). Rektor for Danmarks Biblioteksskole 1956-83. Præsident for IFLA 1974-79. (Fotograf: Jakob Skou-Hansen)

me, som man omgav den KFUM-agtige kristendom med. Tidehverv derimod fængslede mig ved sin skarpe tone og den rituelle behandling, man gav om ikke kristendommen, så kirkelivet, og ved sin individuelle, personlige tilgang til troen. Jeg deltog også i et par af Tidehvervs store stævner på Hindsgavl.

Hvor gammel var du da?

Omkring de 18.

Det vil sige, at din prægning kommer mere fra dette område end f.eks. fra det markante kulturradikale miljø?

Åh, det har jeg altid haft en dyb aversion imod. Jeg har altid sagt, intellektuel det er jeg sgu ikke, og jeg holder ikke Politiken! Den polerede radikalisme, nej det er ikke mig. Min far var radikal og meget ivrig radikal. Det blev han sgu ved med, til han døde 92 år gammel. Han var med i Århus, da de startede det radikale partis afdeling. Det var navne som Ove Rode og P. Munch, som han beundrede, og han var også senere meget optaget af Bertel Dahlgaard. Partiet var jo i og for sig en interessant blanding af københavnsk akademisk radikalisme og husmandsbevægelse. Min far var så afgjort på husmændenes linje.

Hans far blev såret på Dybbøl og døde i en ung alder, hvorefter gården på Viborg-kanten måtte sælges. Enken sad med 3 sønner og 1 datter, og deres farfar flyttede over til svigerdatteren for at holde sammen på stumperne. Min far fortalte ofte om sin farfar, der hver søndag aften trak uret op og formanede sine børnebørn til at skulle blive gode, dydige, arbejdsomme, gudfrygtige og passe på ikke at blive som Michael Kierkegaards søn, altså Søren Kierkegaard, der jo var den, der var oprører og rakkede ned på kirken. De skulle være høflige og fromme. Det er hans baggrund. Han kom ud at tjene hos en fremtrædende venstrepolitiker, der tog sig lidt af ham og satte ham ind i politik. Så kom han ind som soldat og blev taget til korporal ved garnisonen i Viborg, det måtte han jo stå igennem. Det bekom ham vist ikke rigtig.

Var din far på Hørup-fløjen?

Ja, vel nærmest, men Politiken, organ for den højeste oplysning, smilte han nu af. Vi holdt Aarhus Stiftstidende.

Og der skrev Richardt Gandrup. Jeg mindes, at du har fortalt, at han betød meget for dig. Hvor lærte du ham at kende?

Jeg læste ham jo og var meget optaget af, hvad han skrev. Han fik faktisk styret mine litterære interesser hen på områder, som var af betydning for min udvikling. Han var min åndelige fader. Han var jo konservativ, ikke sådan i flad partipolitisk forstand, men hele hans tankegang var vurderende og lagde meget vægt på det æstetiske og det kunstneriske i de bøger, han anmeldte. Jeg kom da også ud til ham og var da med til sammen med Søren Lund, der var en kammerat fra boghandlertiden og siden ansat på Gyldendal, at redigere en bog, der hed "En jydsk kulturpersonlighed", og som blev udgivet i forbindelse med et jubilæum. Der skrev jeg om Gandrups anmeldelser og omtaler af kunst og kunststillinger. Det var jeg meget optaget af.

Der er altså i disse år 2 personer, der har meget indflydelse på mig. Den første er altså Gandrup, den senere er Johan Plesner, der var ung docent i historie ved Aarhus Universitet. Jeg kendte ikke Johan Plesner. Jeg kom jo ikke i universitetskredse, men han ringede til mig, fordi han havde hørt, at jeg havde haft succes – min herre! – som leder af studiekredse på biblioteket. Nu krydser vi lidt i tid. Plesner var noget senere end Gandrup, så ham kan vi vende tilbage til. Som sagt fulgte og læste jeg Gandrup meget nøje og havde også personlig forbindelse med ham, men jeg var ret genert og holdt mig tilbage. Han snakkede med mig, og jeg har da også en gang reciteret for ham sammen med Søren Lund, der var min tidlige ungdoms nære kammerat. Han blev senere antikvarboghandler, og i de senere år blev han knyttet til Statsbiblioteket som bogrevisor, fordi han gik fallit. Han var absolut ikke handelsmand. Jeg tror, han beundrede mig på mange måder. Jeg beundrede ham og betragter ham som min overmand med hensyn til at huske bøger. Han havde en helt usædvanlig evne til at huske en bog, dens titelblad, og hvor den stod, blot han havde øjet den en enkelt gang. Jeg har selv

haft en overordentlig god hukommelse, men Lund kunne jeg ikke klare. Min anden – erkendte – overmand var Palle Birkelund på det personalhistoriske område, hvor han kan huske og huske og huske.

Jeg springer lige tilbage til far. Han lyder som en ret usædvanlig radikal.

Nåjo, men han havde jo været på den landbrugsfaglige afdeling på Jørgensens skole i Høng, og det stærke grundtvigske miljø der prægede ham livet igennem. Han og mor tog mig som barn med i kirken, hvor de kom ofte. Når vi i dag ser historisk på det, så har radikalismen Georg Brandes som åndsfader, og hans navn var bandlyst i mit hjem. Han var en forfærdelig én for husmændene, og dem har jeg en enorm respekt for. Gud, hvor har de slidt i det, mand og kone og børn, og hvor har de levet spartansk, arbejdet og arbejdet og kultiveret landet. Min mor kom fra velhavende gårdejere. Min far var stolt af at have kørt mergel til banen. Jeg har dyb respekt for dette samfundslag, fordi det samtidig udgjorde en selvbevidst klasse. Jeg vil tro, at hovedparten af det befolkningsgrundlag, der er basis for andelsbevægelsen, brugsforeningsbevægelsen, i høj grad er husmænd og mindre gårdbrugere.

Dér ser jeg noget som bibliotekar. Jeg har altid haft en fornemmelse af dette samarbejde, men ikke alt for meget. Jeg ser brugsforeningerne i dag som en fuldkommen karikatur af det, der ligger til grund for andelsbevægelsen, altså man slog sig sammen for at købe så billigt som muligt og producere så godt som muligt. Man satte dér en kvalitetsgrænse. Hvis mælken var ren, så fik man vel en halvanden øre mere literen. Det var med til at give en disciplin og et tiltrængt økonomisk tilskud og vigtigst: Var der en gårdejer, som havde hundrede køer, hans stemme gjaldt overhovedet ikke mere end Peter Kristensen, der drev et lille husmandssted. Det var manden, det var argumenter der talte i andelsbevægelsen, ikke kapitalen som i dag. Jeg er stadig medlem af brugsforeningen, selvfølgelig, og læser Samvirke, sådan noget af det, men der er ikke samme ånd mere.

Min far var med i Statsbanernes personale i Århus, og disse banearbejdere på forskellige niveauer var i høj grad med til at bygge Århus op. De havde også en brugsforening, hvor min far var med i bestyrelsen en overgang. Det var der, vi handlede, altså dette med at

slå sig sammen for at gøre tingene bedre og få mest muligt ud af det, det står stadig som et ideal for mig.

Jeg ser – selv om vi så går lidt ud af kronologien en linje frem til dit biblioteksarbejde. Du har engang sagt: Jeg er andelsmand, længere kan jeg ikke gå i socialistisk retning, og du har også ved forskellige lejligheder udtrykt en vis skepsis over for for megen ”oppe fra og ned biblioteksudvikling”, for megen statsdirigeringen.

I høj grad.

Jeg har en fornemmelse af, at du, når I var ude i sognebibliotekerne, hellere lod et og andet stå på hylderne end, at du ved magtpåbud tog det væk. Hvis du ikke kom igennem med gode argumenter, lod du det fare?

Det er rigtigt, absolut. Jeg har her mit første IFLA-foredrag fra 1952 om oplandsarbejde. Jeg tager her for denne internationale forsamling hatten af for dette sognebiblioteksarbejde, hvor man prøver at finde et balancepunkt, hvor den der kommer fra biblioteket og altså har sin bestemte opfattelse og er med i en opgave, der går ud på at holde skidtet ude og få det gode frem forhandler sig til et resultat.

Det var det, der var hovedpunktet i biblioteksarbejdet, og derfor var jeg rystet, da senere statsmidlerne tilflød i så stor måde, og man fik en helt anden holdning – det kommer jeg også meget ind på i foredraget. Jeg er Carl Thomsen-elev. Folkebiblioteket skal være ligeså meget folkeopdrager som folkeoplyser og ikke servicestation, som man begyndte at sige i 1960erne. Hvad der dog er blevet serveret af fuldkommen ligegyldig litteratur i bibliotekerne, men det er klart, at når Staten kommer ind, og man lovgiver på et område, så har de kommuner, der skal realisere et lovfæstet påbud, krav på at vide, hvilke normer de skal opfylde. Med disse normer – vi kan jo tale om almindennende litteratur osv. – at så og så meget skal anvendes til køb af bøger, får man en mængdefaktor ind dér; man får penge, og Gud bevare os vel, det var enorme tilskud, men med fulgte normerne, og dem er jeg hundeanst for. Frygt bureaukratisme!

Det vil sige, at dine holdninger tidligt var meget manifesterede. Du har meget hurtigt dannet dig dit tilværelsesbillede, din bibliotekspolitiske opfattelse, di-

ne interesser for de æstetiske områder samtidig med, at du går noget udenom det uddannelsessystem, som ellers måtte være tiltrækkende med de interesser, du havde. Du har omtalt dig selv som en enlig ulv. Ville du ikke ind i noget kompagni? Ville du bevare din uafhængige vurdering?

Ensom ulv, pirat, ja også i mit biblioteksarbejde, men på den anden side kom jeg også hurtigt ind i organisationsarbejde.

Som du engang sagde: Organisere det kan jeg.

Har jeg været så frivol! Det har jeg sgu kunnet.

Men tilbage til 30erne. Dine æstetiske interesser må på et tidspunkt have stillet dig over for et valg mellem billedkunsten og bogen?

Billedkunsten har jeg den dybeste interesse for, men jeg har ikke tro på talentet, selv om mine domme er inappellable for min kunstneriske højesteretsdomstol! Nej, det var det litterære, jeg satsede på. Jeg har været ude hos Richardt Gandrup og vist ham digte og den slags ting. Jeg havde en drøm om – ja, hvad skal jeg sige – at blive Pontoppidans efterfølger i dansk litteratur. Men rolig: Alt er væk fra skrivebordsskuffen.

UDDANNELSEN

Boghandel, bibliotek, biblioteksskole, studiekredsarbejde, anmeldervirksomhed

Inspiratoren Johan Plesner

Karakteristik af Jørgen Banke, Thomas Døssing og Robert L. Hansen

Mistillid til Bibliotekstilsynet

Og så blev det boghandel i 1929?

Ja, jeg blev uddannet i en stor bog- og kunsthandel – bemærk det min herre – det var Kgl. Hofleverandør Chr. F. Møllers Bog- og Kunsthandel, om jeg må be'. Der var jeg i 4 år, og mens jeg var i lære, deltog jeg i boghandlerfagskolen i København. Der starter min tilknytning til biblioteket igennem Hasselbalch Larsen, der var leder af læsesalen i Nicolai. Han underviste på fagskolen, og ham fik jeg forbindelse med. Han spørger mig: Var det ikke noget for Dem at blive bibliotekar? Da havde jeg forinden skrevet til Peder

Nielsen, der var chef i Silkeborg, men der var ingen mulighed. Jeg skulle først have en studentereksamen. Men Hasselbalch Larsen blev en brobygger for mig, idet han skrev et anbefalelsesbrev til Carl Thomsen, der var kommet til Århus som leder af det centralbibliotek, der skulle oprettes dér, og Thomsen ansatte mig så som medhjælper. Det var i 1929. Til 120 kr. om måneden. Statsbiblioteket var inden da byens eneste reelle bibliotek, og dér sad jeg som stor dreng og slugte bøger og tidsskrifter.

Du kommer altså ind på en slags dispensation?

Hele vejen igennem!

Hvordan var hverdagen for en ung mand i et bibliotek dengang? Herskede der en meget hierarkisk ånd?

I høj grad. Jeg har aldrig sagt hr. Thomsen. Man sagde overbibliotekar. Han var en streng chef, men han har betydet uendelig meget for mig og min biblioteksudvikling, hvad jeg klart erkender. Han var meget formel på mange måder i det daglige arbejde. Man bankede sørme forsigtigt på og tænkte sig godt om, inden man spurgte om noget eller forelagde et eller andet problem. Jeg har nu mærket megen personlig velvilje fra ham, og det skete, at han inviterede personalet hjem til sig. Det påvirkede dog ikke den formelle tone mellem ham og de ansatte.

Var han en biblioteksleder, der tog del i udlånsarbejdet, eller sad han fjernt væk?

Han gik i udlånet ca. 1 time om dagen. Husk på, at det var en meget stor administrativ opgave. Han var meget optaget af arbejde og ikke mindst af bogvalget. Dengang var det ikke lagt ud til denne eller hin. I de senere år fik vi en slags bogmøder, men det var Thomsen, der bestemte og havde hele forarbejdet. Den afgørende faktor ved opbygningen af bogbestanden i Århus var Thomsen. Han havde en meget sikker sans for egnethed. Vi havde i dette store bibliotek ikke Morten Korch ud over en lille udgave, der hed "Fynske Fortællinger".

Ja, det gav jo daværende undervisningsminister Byskov anledning til at tage sagen op engang under krigen, kan jeg huske, og netop med Århus som eksempel. Byskov syntes ærlig talt, at folk skulle have noget positivt og optimistisk, lad det så være lidt sentimentalt. Det har folk bedre af end skrækindjagende amerikanske romaner. Jens Kruuse reagerede i Aarhus Stiftstidende.

Og Thomsen stod fast!

Det var altså en mesterlære, du gennemgik.

Ja, jeg sad nede i kælderen og kollationerede, det brugte man dengang. Jeg var meget omhyggelig. Vi havde et smukt stempel med Århus' byvåben, og jeg gjorde meget ud af at placere stemplet det rigtigste sted med hverken for lidt eller for megen farve. Der fik jeg altså bøgerne i hånden. Jeg har jo tidligere pralet med, at jeg havde en god hukommelse for bøger, det havde jeg. Jeg har en lille historie om det. Der var en forfatter, J.P. Jacobsen, altså ikke digteren, men en religionshistoriker, der havde skrevet et værk, der hed "Manes". En dag, Carl Thomsen sad med en boghandlerkatalog, sagde han nærmest hen i luften, at J.P. Jacobsens "Manes" havde vi ikke, og at den skulle anskaffes. Nu vidste jeg, at vi havde købt den, for jeg havde stemplet den, og jeg fremførte forsigtigt, at den var købt, og jeg kunne også fremføre beviset. Det blev vist lidt af et vendepunkt for mig. Thomsen tænkte, at et eller andet måtte der være ved det unge menneske. Det var altså mesterlæren.

Hvor stor en arbejdsstyrke var I?

Foruden Thomsen Ragnhild Eriksen, der blev den første børnebibliotekar i Århus, Elisabeth Ostenfeldt, der var leder af katalogiseringen, Nedergaard Pedersen og så medhjælper Kirkegaard. Vi sad jo i kælderen alle sammen, inden huset var bygget færdigt. Jeg har i øvrigt besøgt frk. Erichsen i Ålborg i år (1998). Hun er 93. Bagefter skrev hun til mig, at det var sjovt med mig, for jeg havde aldrig som Thomsen været bange for akademikere. Det har jeg ikke haft grund til!

Hvordan var bibliotekets forhold til det politiske niveau?

Det tog Thomsen sig af helt og holdent. Det blev vi andre ikke indviet i.

Så man noget til Bibliotekstilsynet?

Thomsen var ikke glad for Tilsynet. Han havde mange sarkastiske bemærkninger. Han var en mand med stærke og bestemte meninger. Der var jo en mistillid til Tilsynet. Det mærkede jeg også, da jeg kom i Bibliotekarforeningens bestyrelse. Stemningen var klart den, at åh havde vi ikke det Tilsyn, så kunne vi lave ting og sager. Det var den almindelige, populære holdning i foreningen. Ja, det gik ikke så meget på embedsmændene. Det var disse bestemmelser om det ene og det andet, f.eks. måtte man have noder eller ej, og bøger, man købte, skulle sendes til Tilsynet for at få rabatgodkendelse osv. Vi fandt, at der var alt for mange centrale reguleringer. Men på det personlige plan var Carl Thomsen en beundrer af Thomas Døssing som personlighed, og de havde beslægtede politiske synspunkter. Thomsen var jo en meget fremtrædende socialdemokrat i Århus.

Som bragte dig ind i studiekredsarbejdet, men jeg har bemærket, at du også var en flittig bidrager til "Folkeskolen". Hvorfor det?

Min svigerfader var redaktør. Han var overlærer i Århus. Min senere kone, Karen, og jeg blev forlovet meget tidligt og gift, mens jeg gik på Statens Biblioteksskole. Jeg kom selvfølgelig meget i det hjem, og det var naturligt, at jeg skrev en del anmeldelser, under signaturen P.K., ja en enkelt gang har jeg sågar skrevet et digt til et julenummer. Noget ganske forfærdelig noget, vi skal springe let henover, selv om det stod på forsiden!

Nej, studiekredsarbejdet var ganske anderledes betydningsfuldt. Der var lige kommet en grundbog i dansk litteratur af Julius Bomholt, som vi undervisere forventedes at følge. Jeg fulgte den dog ikke så nøje. Vi tog forfattere op, der beskæftigede sig med sociale problemer. Det var Jakob Knudsen, Hjortø (en fuldstændig ukendt forfatter i dag). Deltagerne var gode vaskeægte socialdemokrater, der for de yngres vedkommende gik med en kommunist i

maven. Vi havde lange diskussioner. En typisk bog, der lige falder mig ind, er Laxness' Salka Valka. Den brugte vi et par aftener på at komme igennem. Det er jo en betagende digterisk skildring, men han havde klare sociale om ikke synspunkter, så tendenser. Der var også andre, Upton Sinclair, men kun skønlitteratur. Mit inspirationsgrundlag var i høj grad Richardt Gandrup. Han var, hvad jeg ikke var inde på tidligere, skolelærer af uddannelse, men blev efter at have været litteraturmedarbejder ved Politiken litteraten i Århus, hvor Aarhus Amts Venstreblad stort set ikke omtalte litteratur og Socialdemokraten kun i et vist omfang og ret ensidigt. Gandrup havde selv skrevet romaner og udgivet essays, hvor han bl.a. også behandler folkebibliotekernes opdragende rolle og betydning for den folkelige oplysning. For ham var det kunstneriske det afgørende, ikke holdningen, og dér var vi meget på bølgelængde.

Det var AOF, der stod for disse studiekredse. Det var viceborgmester Stecker Christensen, der var forretningsfører, og Carl Thomsen syntes, jeg skulle gå ned og snakke med ham. Skønlitteratur, det troede han nu ikke der ville være særlig stor interesse for, men "Kirkegaard hvis De vil, så kan vi jo prøve, og De kan komme på listen over tilbuddene i efterårs-/vintersæsonen." De fleste emner var fagforeningspræget, økonomisk og politisk præget, især fagforeningskundskab trak. Stecker Christensen mente ikke, der ville komme nogen til litteratur, men det gik godt.

Der kom en 15-20 deltagere det første år. Det var et forsøg, der faldt heldigt ud, og det andet år havde jeg 2 studiekredse, og det endte med 3. Det foregik om aftenen. Man begyndte klokken 7 og skulle helst være færdig ved 9-tiden. Det gav mig en stor, stor oplevelse og forfærdelig meget arbejde. En aften var jeg så overanstrengt, at jeg simpelthen brækkede mig ud over bordet, da jeg skulle tage ordet. Jeg var så udkørt, at jeg måtte hjælpes hjem. Heldigvis boede jeg lige i nærheden af biblioteket. Jeg arbejdede meget hårdt. Det var jo mig, der skulle lede diskussionen, og derfor måtte jeg læse mere end alle de andre på lektien.

Jeg havde hidtil befundet mig i en superlitterær verden og oplevede nu for første gang litteraturens brugsværdi, hvordan den kunne være befordrende for folks holdninger, altså at litteraturen havde

en anden opgave end den rent æstetiske, hvor jeg jo havde svømmet rundt i Baudelaire og Bang og var – det er jeg stadig – meget kritisk over for den kunstneriske udformning. Alt det her med ideologier og synspunkter var for mig, dengang som nu, i anden række, men her sad jeg med håndværkere og arbejdsmænd, der var ingen kvinder, som hele tiden, når vi f.eks. gennemgik Hans Kirks ”Fiskerne”, tog personlige erfaringer ind, transformerede egen livsopfattelse ind i litteraturen. Det var en ganske god opdragelse, jeg fik dér til en betaling af 3 kroner i timen!

Det er på dette tidspunkt, Johan Plesner kommer ind i billedet. Han var en nær ven af Vilhelm Lundstrøm og kredsen deromkring og begyndte som elev på Akademiet, men konstaterede i løbet af nogle år, at han ikke formåede at blive kunstner, og så svingede han over. Han stammede fra en gammel præsteslægt. Hans far var også præst og forstander for Blindeinstituttet i København. Denne Johan Plesner var en meget høj, knoklet mand og gift med en engelsk dame, en malerinde. Han var meget påvirket af Albert Olsen, professor i historie i Århus, og klart erklæret socialdemokrat. Jeg tror oveni købet, han sad i byrådet. Plesner blev så knyttet til den lokale Socialdemokraten som kunstanmelder, og han ville gerne lave en studiekreds i kunst og kunstforståelse. Da jeg jo havde erfaring med litteraturen, foreslog Stecker Christensen, at Plesner ringede til mig.

Jeg fik så en opringning, vi snakkede sammen, og han var et geni, intet mindre, Johan Plesner. Hans doktordisputats var en afhandling om væverierne i Renæssancens Italien, fortrinsvis Firenze. Han havde arbejdet i Vatikanets arkiv og der fundet noget materiale, der beviste ejerforholdene på land og i by. En uhyre begavet mand, som jeg kom til at arbejde meget sammen med. Han ledede studiekredsene ikke egentlig i kunsthistorie, men kunstforståelse, og jeg tog mig af det praktiske med at indkalde og aftale besøg på museet osv. Hans og min kunstopfattelse – det har jeg lidt forstand på – faldt sammen, og der opstod et uhyre stærkt og personligt forhold mellem ham og mig. Vi gik rundt og så på statuer, og vi diskuterede billederne på museet. Vi var en lille kreds på 8-10 personer, de fleste hans historiestuderende på Aarhus Universitet.

Det var virkelig en oplevelse at lære denne mand at kende. Han var uhyre velorienteret, men havde samtidig ikke noget akademisk over sig. Han var kunstner og videnskabsmand. Om hans kaliber som videnskabsmand kan jeg henvise til, at den store udgave, som Cambridge University lavede over historiske fremstillinger, dér var Plesner den, der skulle stå for bindet om Renæssancen i Italien. Det er sgu folk, der ikke giver ved dørene, der redigerer sådan noget.

Han døde ganske pludseligt som en yngre mand, 49-50 år, og jeg fik af hans mor og kone bemyndigelse til at redigere et udvalg af hans kronikker og mindre arbejder, fordi Gyldendal på det tidspunkt var påbegyndt en essayserie af folk, som havde præsteret noget større. Jeg lavede så dette udvalg i klar forståelse med hans mor og kone og var inde at tale med Ingeborg Andersen på Gyldendal. Hun så på mig: "Jo, det ville da interessere dem meget". Hun kunne huske Plesner, da han havde været billedredaktør på tidsskriftet "Frem". Jo, han havde været en vidunderlig ung mand, som havde fundet mange billeder frem. Nu skulle de se nærmere på det. Og så kom hun med et ganske fornuftigt forslag sådan set, nemlig om ikke der var en af hans mange elever, der kunne være medredaktør. Jeg anbefalede Bach, og materialet blev sendt til ham. Så blev han syg og døde i en ganske, ganske ung alder. Jeg fik materialet tilbage, men i mellemtiden havde Gyldendal set sig nødsaget til at lukke serien, så det gik i vasken.

Var der en forventning om, at biblioteket markerede sig i det lokale kunst- og kulturliv, eller var det individuelt bestemt?

Det stod til den enkelte. Jeg var ikke på nogen måde engageret i noget som helst politisk eller ideologisk. Jeg er af natur konservativ, men kom hvor det brændte på f.eks. i Højskoleforeningen. Dér hørte jeg for resten for første gang Arne Sørensen tale. Han kom med en stor udstilling af plakater, som han holdt et meget livligt foredrag om. Man deltog af personlig interesse, ikke for at hverve lånere til biblioteket.

Nu kom der af gode grunde et udlånsboom under Besættelsen. Det medførte ikke mere personale, men hvad med bogkontoen? Med de udlånstal må

bogbestanden jo stort set have været ude hele tiden, og samtidig var der kolossal grøde i udgivelsen af national litteratur. Arne Sørensen udgav f.eks. Saxo, en række fremtrædende videnskabsmænd og folkeoplysere startede det store tidsskrift Danmark osv.

Ja, der var Jørgen Banke med. Administration, økonomi, bogvalg det var Carl Thomsen. Færdig. Vi andre blev ikke indviet. Men jeg har slået efter, at i det første krigsår lånte 15.000 voksne lånere godt 360.000 bøger, og det var en stigning på knapt 30 % i forhold til året før. Så vidt jeg husker, fik vi lidt mere bogopsætterhjælp, men ellers ikke noget. Bogsamlingen var på 50.000 bind, og så skal man huske, at 7 år før stod Carl Thomsen med 0 bøger og en halvfærdig bygning!

Apropos Jørgen Banke. Hvornår mødte du ham?

Det var på biblioteksskolen en enkelt gang. Det var en sølle omgang. Jørgen Banke havde jo en meget vakkelvorn position i Bibliotekstilsynet. Han virkede forskræmt. Altså, jeg kender ikke Jørgen Banke. Jeg har hørt ham en gang til, hvor han var i Århus og holde foredrag for sognebibliotekarerne. Han talte om nedrustning og selvfølgelig også om bibliotekernes rolle. Der var noget hjælpeløst, forlorent folkeligt og klovneagtigt over ham, og han var jo også nærmest frosset ud.

Man har også svært ved at forestille sig mere forskelligartede personer end Banke og Døssing. Var Døssing en person, du selv oplevede på det tidspunkt?

Det var også på biblioteksskolen, hvor han holdt nogle forelæsninger over det 19. århundredes politik, som Carl Thomsen havde sagt, jeg skulle lægge mærke til. Jeg deltog naturligvis i dem. Til Døssing mødte man op! At komme på talefod med ham var udelukket, men jeg kan heller ikke sige, jeg var på bølgelængde med ham. Den der radikalisme og de afgjorte standpunkter var ikke mig. Jeg var og er vel ret konservativ af struktur.

Robert L. Hansen var straks mere efter mit anlæg. Han var en knagende dygtig underviser og forlangte en masse. Ham var vi hundeanst for alle sammen. Vi havde ham i bibliografi og selvfølgelig

fransk, og det var ikke mit hovedsprog! Han kunne være nådesløs dér og havde i det hele taget et barsk gemyt, som jeg senere lærte at sætte megen pris på. Han er et af de mennesker, jeg har mødt og arbejdet med, som jeg faktisk sætter højest. Jeg sætter ham meget højere end Døssing sådan set, der havde det der politiske, og det har jo også sit, men Robert Hansen han var sådan mere den korrekte embedsmand og akademiker til fingerspidserne, men han havde en menneskelig dimension i sig, som jeg altid har beundret. Han var en meget klog og reel mand.

Jeg har hørt, at han havde et nærmest hysterisk temperament som underviser. Når han var ved at hidse sig rigtig op over de dumme elever, så fik han en rød plet i panden, og så kom der en eruption af vrede. Jeg har også hørt, at Carl Thomsen var såre hidsig.

Ja, det var han. Som person var Thomsen hidsig. Derimod synes jeg ikke beskrivelsen af Robert Hansen er helt rimelig, selv om jeg indrømmer, at han kunne være nådesløs sarkastisk.

Det fransk, I skulle lære, var det "biblioteksfransk", ligesom senere studerende fik gennemgået en tekst af Knud Larsen og skulle kunne alle ordene for udlån, stempel osv.?

Jo, men også mere, og fransk var som sagt ikke min stærke side. Til optagelsesprøven til biblioteksskolen, hvor jeg endnu ikke havde mødt Robert Hansen, var jeg blevet indstillet af Carl Thomsen og frk. Ostenfeldt, rent bedrageri at jeg kom så tidligt ind på den biblioteksskole, men det kunne jeg jo ikke gøre for. Nå, og så kom Robert Hansen jo over. Vi havde på læsesalen i Århus en stor "Histoire Moderne" eller sådan noget lignende med en masse oplysninger om alt muligt, som franskmændene ofte har. Den tog Robert Hansen frem – jeg var jo gået til undervisning i fransk hos en privatmanuduktør, det var Thomsen, der syntes, det skulle til – og sagde: "Kirkegaard, vil De så lige læse det dér", og så skulle jeg læse et stort afsnit op og oversætte det. Det var dæleme svært, men ... jeg blev altså optaget, og det var fuldstændig vanvittigt efter så kort tid som medhjælper.

Men du er blevet kigget ud da.

Ja! Det er Thomsen, der har set, at der er noget ved ham der og lad os prøve ham. Og "ham der", han havde selvfølgelig været flittig og påpasselig!

Hvad var det for et pensum, I skulle igennem? Der har formentlig været en eller anden forestilling om, at uddannelsen var universitær? Det var i "de hundrede mænds tid".

Ja, ja. Dem havde vi jo, og dem arbejdede vi med. Dem havde jeg også gået igennem med Carl Thomsen. Det har jeg ofte tænkt på, at det var ufatteligt, at den mand, der stod der og skulle bygge hele biblioteket op, med hænderne fulde med at organisere hele oplandsarbejdet, at han tog sig tid til at undervise mig! Vi havde 2 timer om ugen, hvor han mødte op og gennemgik "Fælleskatalog for større Købstadsbiblioteker" og "de hundrede mænd" osv. Jeg syntes sgu også, det var nogle hårde år, men jeg har altid været lidt arbejdslederlig, så det var naturligt. Jeg var eneste elev. Om sommeren gik vi ned i parken, og så underviste han der.

Det var på det tidspunkt, hvor Døssing sendte lister ud til sognebibliotekerne om, hvad de måtte købe. Jakob Knudsen f.eks. kategoriserede han som en hæderlig jysk fortæller, der kunne bruges lokalt, hvor han hørte hjemme. Ja, det kan jeg tænke mig var Døssings forhold til Knudsen. Det er den der døssingske skråsikkerhed, som jeg ikke rigtig kunne med. For mig er Jakob Knudsen en af vores største religiøse forfattere. Han har en stor plads i mit hjerte. Det ved Gud han har.

ANSÆTTELSE og BESÆTTELSE

Universitetsbiblioteket, Århus, Holstebro, Vejle

Modstandsbevægelse, Ringen, Frit Danmarks Bibliotekargruppe og Erik Allerslev Jensen

Efter endt biblioteksskole hvad skete der så?

Ja, da var jeg først ovre på Universitetsbiblioteket i Fiolstræde, hvor jeg befandt mig glimrende, men så fik jeg brev fra Carl Thomsen og begyndte derefter som biblioteksassistent/bibliotekar i Århus i 1936.

Til 181,83 kr. om måneden. Poul C. Munch var dengang leder af Oplandsafdelingen, men da han nogle år senere i 1940 fik stilling i Hørsholm, så syntes Thomsen, at jeg skulle efterfølge ham i Oplandsafdelingen. Det var en stor og spændende opgave. Der var 66 sognebiblioteker og op mod 40 filialer. Vi gjorde meget ud af bogvalget, og det var kutyme, at jeg ved møderne præsenterede et forfatterskab for sognebibliotekarerne. Det lykkedes i øvrigt at få benzinration til bogbilen, men det er skam hændt, at Carl Thomsen og jeg måtte cykle på tandem til bogvalgsmøde, bl.a. en gang i Rønde, men det blev gennemført!

Og så er det besættelsestid.

Den 9. april var for mig et stort nederlag. Der blev vi forrådt af politikere og kraftesløshed. Hvad angår danske folkebiblioteker under besættelsen, så holdt jeg i 1995 et foredrag om emnet i Dansk Bibliotekshistorisk Selskab (se: Preben Kirkegaard: *Danske folkebiblioteker under besættelsen. En personlig beretning*. Bibliotekshistorie 6, 2002, s. 77-90). Jeg fortæller her om den af Døssing underskrevne censurliste, som var tyskernes eneste direkte indblanding i biblioteksarbejdet, om Døssings rolle i øvrigt, om Kinch og Schøtler Nielsens skæbner og min egen forbindelse med modstandsarbejdet.

Jeg vil godt spørge lidt ind i det foredrag. Bibliotekerne slap som bekendt nærmest ubemærket gennem de 5 besættelsesår, og det var kun få af fagets udøvere, der havde direkte nazisympatier.

Ja, i Århus sagde man, at Holstein-Rathlou på Statsbiblioteket havde, men man skal være uhyre varsom i sin bedømmelse af den slags. At være protysk kunne ikke nødvendigvis slås i hartkorn med nazisme. Han var meget begavet, men politisk naiv. Jeg husker, at vi på et tidspunkt skulle gemme nogle bøger væk for tyskerne, og der var en diskussion, om det skulle være på centralbiblioteket eller på Statsbiblioteket, hvor et trapperum syntes egnet. Da kom det op: Tør vi det med ham Holstein-Rathlou gående omkring? Men her var svaret éntydigt. Han ville ikke drømme om at gå til tyskerne. I den sag var han bibliotekets mand. Jeg nævner det, fordi eftertiden ofte har set meget forenklet på forhold, der var meget komplicerede.

Ja, man kommer til at tænke på folk som Harald Bergstedt og Valdemar Rørdam, der i 20erne og 30erne var antityske og ivrede for en fællesnordisk hær. De blev siden udraderet af den danske litteraturhistorie, da de i valget mellem Tyskland og Sovjetunionen ikke så anden udvej end at holde på Tyskland. Men tilbage til bibliotekerne. Jeg har indtryk af, at Oluf Abitz var en af de mest aktive modstandsfolk fra biblioteksside. Kan du bekræfte det?

Ja, det kan jeg i høj grad. Vi samarbejdede. Abitz og så Gustav Hansen – Auring kom han senere til at hedde – var de 2, jeg havde mest at gøre med, og så på biblioteket i Århus var det Mine Islev, lederen af katalogafdelingen. Ja, og Carl Thomsen. Jeg husker, at en dag kom der en meget lille ubetydeligt udseende mand med en nærmest beskidt cottoncoat. Han skulle tale med Thomsen. Han hed Frode Jakobsen, og hans broder var jo Bredsted i Vejle. Thomsen var jo en central skikkelse i Ringen i Århus. Hvem der i øvrigt sad der, ved jeg ikke. Man holdt jo mund dengang. Feks. havde Kinch og jeg ikke fortalt hinanden om vores diverse engagementer i modstandsarbejdet, selv om vi var nære venner. Nå, men Abitz var meget aktiv i Vejle og Auring i Silkeborg.

Vi var alle tilknyttet Ringen og deltog i distributionen af Ringens illegale blad. Der var andet end bøger i bogbilen ud til bibliotekerne, og her kom mit kendskab til sognebibliotekarerne mig til gode. Man måtte jo være sikker på, hvem der var 100 % pålidelige, og hvem man ikke turde forlade sig på.

Jeg vidste, at vi var under observation. To bibliotekarer, Arne Hansen, der dog på det tidspunkt arbejdede som journalist ved den nazistiske presse, og hans læremester, overbibliotekar Knud Hansen i Nykøbing Falster, var ikke ufarlige folk. De forlangte bogudrensninger i bibliotekerne. Så tidligt som den 19. marts 1942 havde de i "Fædrelandet" angrebet Kultur-Bolchevikken Carl Thomsen og hans nære ven og medarbejder, biblioteksassistent Preben Kirkegaard, som "udfolder en rig virksomhed inden for "Ungdomsamvirket"".

Vi boede dengang højt oppe ved Risskov, og på et tidspunkt blev jeg kontaktet af en læge, som spurgte, om vi ville stille vores bolig til rådighed for en telegrafist, der skulle sende – jeg tror, det var et

kvarter om dagen – til England. Det var faldskærmsledelsen, der havde besluttet at opbygge et net af sendesteder i Jylland, og vores beliggenhed var perfekt.

Der blev holdt langt familieråd. Risikoen for at Gestapo ville spore senderen var betydelig. Jeg tegnede en livsforsikring, nej det var nu vist før! Men det blev til, at vi godt ville stille os til rådighed. Jeg skulle så møde telegrafisten på et bestemt tidspunkt på folkebibliotekets læsesal og aftale det fornødne.

Han kom som aftalt, og jeg havde lejlighed til nøje at se på ham bagfra, iagttage hans bevægelser. Man havde jo optrænet en lynhurtig bedømmelse, og jeg vidste hurtigt, at nej, ham har jeg ikke tillid til. Jeg kontaktede ikke den mand.

En uge efter ringede Karen Kinch til min Karen: ”Christian er taget”. Gestapo havde taget telegrafisten, og i hans notesbog stod adresserne på medlemmerne af den gruppe, han var ved at danne. De døde alle i Neuengamme, og jeg har i nævnte foredrag omtalt Kinchs tragiske skæbne nærmere. Kinch var min ven. Han var gået ind i modstandsarbejdet ud fra sin meget nationale baggrund, Tre Løver, Sønderjylland og det dér. Schøtler Nielsen kendte jeg ikke så nøje. Han havde været i Århus en 3 måneder, da han blev taget i færd med at lave et kommunistisk illegalt blad. Også han omkom i Neuengamme.

Lad mig vende tilbage til Jørgen Banke. Det var i hans hjem i Solvænget i Lyngby, at modstandsorganisationen Ringen blev stiftet. Jeg har set et referat hos sønnen Niels Banke, og Frode Jakobsen var for resten ikke til stede. Han kom først til, da han havde brug for at repræsentere nogen i Frihedsrådet. Nu var Ringen jo ikke nogen militant modstandsorganisation. Den var mere Hal Kochsk med studiekredsarbejde o.lign.

Ja, Studieringen Danmark hed den. Frode Jakobsen blev sekretær. Egentlig modstand blev det først til til allersidst og i begrænset omfang. Jeg havde indtryk af, at det kun var i København.

Hvordan med Frit Danmarks bibliotekargruppe?

Ha, ha, ja. Det var et københavnsk fænomen, og det morede mig at se anmeldelsen af gruppens pjece ”Demokratiets krav til bibliote-

kerne” i Bogens Verden. Det var en sær ting at komme med. Den blev først udsendt efter besættelsestidens ophør og fremstår anonymt. Der er nogle studerende fra biblioteksskolen, der har skrevet en opgave om pjecen, og ifølge deres oplysninger er det navne som Vibeke Ammundsen, Aase og Viggo Bredsdorff, der stod bag.

Og Poul Daugaard nævner navnene Erik Allerslev-Jensen, Ole Hovman, Niels Kunov, Carl Thomsen og Karen Høyer-Nielsen.

Hvad Carl Thomsen lavede i København ved jeg ikke noget om. Han blev jo kaldt til København i midten af 1944.

Ole Harbo antyder i den omtalte anmeldelse, at denne gruppering forsøgte at tilrane sig magten i Danmarks Biblioteksforening ved at hævde, at formanden, H.P. Hansen, ikke havde sagt fra over for interneringen af Døssing. Harbo gør gældende, hvad H.P. Hansen jo også selv gjorde i sit forsvar, at formanden faktisk havde optrådt i fuld overensstemmelse med Robert Hansen, og at man var enig om at gå lidt diskret frem i den sag, men at man faktisk havde haft foretræde for ministeren. Gruppen forsøgte tilsyneladende at opvige en stemning mod H.P. Hansen af, at der var noget ”befængt”, noget ”ikke-nationalt” ved ham. Han kom imidlertid modstanderne i forkøbet og undgik et evt. valgnederlag ved at trække sig og finde en anden formandskandidat. Var du med til det årsmøde?

Nej, det var jeg ikke. Men jeg husker, at det var amtmænd Lassen, der blev stillet op og valgt.

Ja, og når man læser referatet, der ikke nødvendigvis er fyldestgørende, så er det Carl Thomsen, der går op og mere eller mindre trækker protesten mod H.P. Hansen tilbage og indgår kompromisset om valg af Lassen.

Jeg kan ikke bidrage her. Jeg var udenfor, men jeg husker, at pjecen dengang gjorde meget lidt indtryk, og den betød heller ikke spor. Men her mærker man jo første gang hele kredsen omkring Allerslev. Allerslev var jo en glimrende organisator, og han var altid omgivet af en lille kreds af – om jeg så må sige – edsvorne. Han havde en evne til at tiltrække nogle – og udelukke andre.

Og så blev du i 1945 som 31-årig landets yngste overbibliotekar?

Der var næsten ingen stillinger dengang. Jo Abitz og jeg havde begge søgt Ålborg, men den fik Esben Petersen, der kom fra centralbiblioteket i Esbjerg. Men så fik jeg Holstebro, da den populære og afholdte leder dér, Frandsen, kom til Århus og fik Carl Thomsens stilling. Det kunne han imidlertid ikke klare. Der opstod forskellige ting. Man afskedigede ham ikke, men han blev filialbestyrer på en filial i Trøjborg.

Opholdet i Holstebro blev kort, men du nåede at gennemføre kommunaliseringen af biblioteket.

Ja, det var foreningsejet, da jeg tiltrådte. Frandsen var som nævnt en uhyre afholdt mand, men hans stærke side var altså ikke administration. Jeg overtog et regnskab og et budget, eller hvad man nu skal kalde det. Formand for biblioteket var landsretssagfører Bjerre, der også var Venstres ledende repræsentant i byrådet, og ham måtte jeg henvende mig til om forskellige problemer. Vi skulle have væsentlige tilskud til det ene og det andet for at bringe niveauet lidt op. Der var uanede mængder af uindbundne bøger, og jeg lavede en kalkulation, at det ville koste så og så meget at få dem indbundet. Min opgørelse og argumentation må have været overbevisende, for denne forsigtige venstremand gik ind for, at vi skulle søge byrådet om pengene. Det drejede sig om 25.000 kr., og det var fan'ne mange penge dengang. Det hele endte fornuftigvis med, at kommunen overtog driften af biblioteket, det gik i og for sig let, og det var så min bedrift i Holstebro.

Snart efter gik turen videre til Vejle. Bredsted havde fået den ledige stilling efter Frandsen i Århus, og Abitz havde et halvt år forinden søgt Roskilde, hvor han havde fået sin praktiske uddannelse, og fået stillingen dér. Det var jo et fint bibliotek, som Haralda Poulsen havde været leder af i mange, mange år. Hun var en dygtig dame. Abitz havde været souschef i Vejle, så det havde været naturligt, at han havde fået Vejle, hvis ikke Roskilde var kommet forinden.

Men altså Bredsted henvendte sig til mig og sagde, at han syntes, jeg skulle søge Vejle, og det syntes udvalgsformanden, sagde han, også. Og så søgte jeg. Det var i 1946.

Hvordan var ansættelsesproceduren. Var du til samtale?

Nej, det var jeg ikke. Jeg sendte en ansøgning. Tilsynet skulle udtale sig, men hvad de sagde, ved jeg ikke. Jeg fik bare et brev, at jeg var ansat. Man brugte ikke psykotests dengang! Vejle blev en lykkelig arbejdsperiode for mig. Jeg havde et meget fint samarbejde med formanden for Biblioteksudvalget, Karen Nielsen, en gammel socialdemokratisk kvinde som i sin tid havde arbejdet på møtrikfabrikken i Vejle. Hun gav sig ikke ud for at vide meget om kultur. Hun var et sundt og fornuftigt menneske, meget, meget jordnær. Hun fik åbenbart tillid til ”Kærkegaard”, hun snakkede altid om ”Kærkegaard”. Dengang skulle man én gang om ugen indsende regninger og anvisninger til kærnerkontoret, som så betalte regningerne efter, at de var blevet underskrevet af overbibliotekaren og udvalgsformanden. Det gav i allerhøjeste grad en tæt kontakt med det politiske niveau. Karen Nielsen havde et klasselotteri, og hver onsdag marcherede jeg hen til hende. Det blev til en lang snak med ”Kærkegaard”, og jeg blev overordentligt velorienteret om adskillige ting inden for kommunen. Jeg satte meget pris på hende. Hun var et uhyre retsindigt menneske, den første kvinde der blev valgt ind i byrådet, formand for børneværnet, socialt engageret, en slider.

Jeg kunne virkelig lide hende, og vi samarbejdede fortrinligt. Det var mig, der støbte kuglerne. Jeg var sekretær for biblioteksudvalget, ingen tvivl om det!, og det er en fordel at skulle lave dagsordnerne. Forinden havde jeg jo haft lejlighed til at lægge tingene op for Karen Nielsen. Møderne skulle altid ende med en spisning – der var én amtsrepræsentant i udvalget, én for sognebibliotekerne, og for de forskellige partier – og det var op til mig at finde de rigtige spisesteder. Det satte man meget pris på i Vejle. Bagefter skulle man så besigtige biblioteket, og jeg vidste, at havde maden ikke været god og kaffen ikke varm, så duede heller ikke det!

Biblioteket var ikke politisk konfliktstof?

Bestemt ikke. Vi havde støtte fra alle sider. Tingene gik igennem. Vi havde fremragende budgetter i Vejle. Man betalte ohne weiter. Fru Warburg fra De Konservative og Karen Nielsen var enige på det punkt.

Hvordan med oplandsarbejdet? Skete det, at du havde brug for tilsynet?

Nej, vorherre bevare os. Tilsynet er et tilsyn, og det var oftest Mogens Iversen eller Robert Hansen, der kom. Så kørte vognmand Østergaard os ud, og om aftenen var der privat middag hos mig. Jeg har aldrig nogensinde haft brug for støtte. Formelt var det tilsynet, der aflagde besøg. Jeg var bare med og tilrettelagde. Allerslev kom også nogle gange, for det rygtedes, at Vejle var et eftertragtet sted, hvor man blev ordentligt og godt behandlet og godt bispist og sådan noget.

Vi havde sognebiblioteker af alle slags, de helt udelige og de virkeligt gode. Jeg lagde megen vægt på at være ude til bogvalgs-møderne. Vi havde dengang 48 timers arbejdsuge, men om man kom hjem kl. 11 eller 12 eller 1 om natten spillede ingen rolle. Jeg havde i øvrigt fået en tjenestebil. Jeg arvede den fra elektricitetsværket. Det var sgu en pragtfuld bil at køre rundt i. Jeg fik en overordentlig fordelagtig ordning og kunne også bruge den som privatbil. Det var en BMW med jeg ved sgu ikke hvor mange hundrede hestekræfter. Aftalen var nedfældet i en protokol. Jeg betalte en procentdel, som ikke var lammende! Selve bogbilen havde Vejle fælles med Silkeborg, Horsens og Århus, hvor den havde domicil.

I Vejle bliver du også formand for kunstforeningen.

Jeg fik en opfordring. Jeg har været medlem af mange foreninger og bestyrelser, men det har sgu altid været på opfordring! Kunstmuseet, der også i nogen grad var et kulturhistorisk museum, var kommunalt. Det var bygget sammen med biblioteket, men var en selvstændig institution. Det var en lokal maler, der stod for det. Man havde en ganske udmærket samling. Det lykkedes os i kunstforeningen at få en bevilling fra Carlsbergfonden. Vi havde et vidunderligt dejligt samarbejde i bestyrelsen. Der var farver Hansen, som

havde taget uddannelse på Kunstakademiet i sin ungdom, og som var en meget betydende mand i Vejle og yderst kunstforstandig, der var en læge med mange forbindelser, boghandler Ting og kunsthistorikeren C. Th. Mortensen. Vi havde skiftende udstillinger, bl.a. en pragtfuld med billedhuggeren Mogens Bøggild. Det gik vi ikke af vejen for, selv om det var hundedyrt at få de store skulpturer over fra København. Pengene blev skaffet, og jeg må sige, at også her var kommunen large.

Det var for øvrigt P.V. Glob, jeg kom til at afløse i Provinsens Kunstforening, der var nemlig en for provinsen og en for København. Glob rejste fra Århus til København, og så blev jeg formand for Provinsens Kunstforening. Vi fik det efterhånden slået sammen, så der var en fælles bestyrelse, og vi organiserede kolossalt mange kunstudstillinger. Vi havde en forretningsfører, der hed Frederik Dam, en fremragende kunstkender, virkelig en mand af meget stor betydning for formidlingen af moderne kunst.

Der skete i det hele taget en masse ting i Vejle. Jeg havde jo også sikret mig på forskellig måde. Jeg har altid været aggressiv på den måde, at det skulle vokse. Biblioteket var for sin tid et vældig godt bibliotek. Bibliotekets bogbestand som centralbibliotek var af virkelig førsteklasses karakter. Vi havde rimeligt rige økonomiske kilder og et overordentlig godt personale. Der var så meget positivt.

INTERNATIONALT BIBLIOTEKSARBEJDE

IFLA, UNESCO, Grækenland, Tyrkiet, Uganda, Balkan

Det er også en periode, hvor du begynder at vende dig meget udad. Det er i Vejletiden, at du begynder at engagere dig i internationalt biblioteksarbejde.

Dér begyndte det for alvor. Jeg havde været i England i 1938, og det betød meget for mig som bibliotekar. Jeg fik lejlighed til at kvittere, da jeg godt 35 år efter som præsident for IFLA skulle tale inden for 3 minutter ved IFLA's jubilæum. Det var mit livs tale!

Jeg husker ikke hvem, men der var en i Vejle, der engang sagde, at Kirkegaard, det er ham, der altid står på perronen og venter på tog!

Det er rigtigt, at da tog det internationale fart. Jeg var i Amerika og Canada, Edinburgh, Madrid, Wien. Det skete faktisk på opfordring fra ingen mindre end Robert L. Hansen. Der skulle være IFLA-møde i Danmark, og så skriver han til mig, om ikke jeg kunne tale om centralisering og decentralisering, et foredrag for plenarforsamlingen. Du kan godt regne ud, hvem der bandede og svovlede over det! Men det kunne jeg ikke gøre for, og jeg svarede, at det ville jeg gerne.

På det møde var Robert Hansen formand for den lille sektion af folkebiblioteker, og McColvin var sekretær. Så trækker Robert Hansen sig tilbage i København og foreslår McColvin som formand og Kirkegaard som sekretær. Jeg var ikke spurgt om noget som helst i den retning, men du kan godt tænke dig, hvilket raseri det afstedkom. Robert Hansen politiserede jo dér. Nej, jeg vil ikke sige noget om forholdet mellem Allerslev og ham!

Der var et biblioteksmanifest på vej. McColvin tog med mig til Vejle, og der lavede vi så noget på grundlag af et oplæg fra en dansker, jeg ved ikke hvem! Det drejede sig om rammer og retninger, ikke normer, men om hvordan man kan organisere et folkebibliotekssystem, så det når ud. Det oplæg blev godkendt. Siden blev jeg formand og kasserer. Allerslev var også formand en overgang.

Hvordan blev arbejdet finansieret?

Det var Danmarks Biblioteksforening, der betalte og sendte folk til møderne. Dér fik jeg dækning fra i begyndelsen, men også Vejle bidrog i ret stor udstrækning. Det medførte, at jeg kom i hovedbestyrelsen for IFLA. Dengang skelnede vi ikke så meget mellem folke- og forskningsbiblioteker som sidenhen i internationalt samarbejde.

Kan man kalde IFLA-arbejdet efter krigen for en slags åndelig Marshallplan?

Ja, det kan man godt sige. Ganske vist var USA ikke så kraftigt med i begyndelsen. Det var særlig England, Holland og de skandinaviske lande, der tegnede IFLA, mens USA følte sig meget tiltrukket af FID. ALA var faktisk længe lunken over for IFLA, men i dag er amerikanerne jo meget kraftigt med og beklæder præsidentposten ved Robert Wedgworth.

Du gik også ind i den danske UNESCO Nationalkommission.

Det var lige efter, at jeg var kommet til København i 1956 efter opfordring fra Palle Birkelund, der syntes, at jeg skulle træde ind i den sektion, der stod for det humanistiske område. Der sad professor Høeg og professor Hammerich og Birkelund og mig, så det var en lille gruppe. Ret snart efter skete der en reorganisering, og jeg kom ind i selve den nationale kommission, hvor jeg sad i mange, mange år. Først var det frk. Fønns, som repræsenterede Undervisningsministeriet, der var formand, så højesteretsdommer og tidligere justitsminister Helga Pedersen og derefter Kirkegaard. Jeg trak mig i 1979. Men bemærk, kære herre, at det var efter opfordring, jeg indtrådte!

Ligesom i menighedsrådet!

Provst Harald Sandbæk ringede og spurgte, om han kunne få en tår aftenkaffe. Jeg havde aldrig set manden før, men han spurgte, om jeg ville træde ind i menighedsrådet for Holmens Kirke, og det var også en opfordring, jeg tog imod.

Men tilbage til IFLA, hvor du blev valgt til den ærefulde post som præsident i 1974.

Men det endte med, at jeg måtte trække mig ud i utide. Der var herhjemme nedsat et ministerielt udvalg om biblioteksskolens forhold med departementschef O. Perch Nielsen i spidsen, og dette måtte prioriteres. Jeg var egentlig ked af at måtte trække mig i 1979. Jeg kunne have siddet et par år endnu, men skolen kom naturligvis først. Jeg håbede, at Esko Häkli fra Finland kunne blive min efterfølger, men det blev han ikke.

Jeg var selv dengang involveret i folkebiblioteksdivisionen og -sektionen. IFLA kunne virke som en tung maskine at have med at gøre. Det må have været en enorm arbejdsopgave at lede den organisation?

I min tid fik vi det sæt vedtægter, der stort set er gældende i dag, og det var nødvendigt at få styr på det der. Jeg er faktisk lidt stolt af, at de kom igennem. Det var ingen nem sag. Der var rige og fattige lande, folke- og forskningsbiblioteker, øst- og vestlande og det

særlige problem med Sydafrika. Vi fik hjælp af en jurist i Bruxelles, der var ekspert i international ret, og det var en stor oplevelse at arbejde sammen med ham. Jeg var vist den eneste i IFLA, der for alvor satte pris på ham, men han kunne knageme det der med statutter, og det er såmænd ikke så længe siden, at jeg har set vores vedtægtsarbejde rost i et amerikansk tidsskrift.

Det var også i din præsidenttid, at de store flagskibe UAP (Universal Availability of Publications) og UBC (Universal Bibliographic Control) blev søsat. De var næsten overvældende, kunne man synes, men havde de en markedsføringsværdi?

Ja, det tror jeg. Det gjorde vi meget ud af, og vi fik i særdeleshed stor hjælp af British Library i London. De var meget store med at stille kontorer og faciliteter til rådighed og med at aflønne den fornødne sekretariatshjælp. Det var af stor positiv værdi.

Hvordan vurderer du den konsultative status A, IFLA har over for UNESCO?

Det betyder jo, at man har adgang til at forelægge budgetforslag, at man er inddraget i det interne arbejde med fordelingen af midler. Samtidig har man udtaleret i biblioteksspørgsmål, og jeg er overbevist om, at UNESCOs biblioteksmanifest, der blev revideret ved kongressen i København i 1998 – den gamle version er fra 1972 – har haft og fortsat vil have stor betydning ikke mindst i 3. verdenslande, fordi en international organisation af den dignitet står bag.

Du har også arbejdet i Grækenland.

Det var i 1962. Jeg havde ikke søgt det. Jeg fik en opfordring fra UNESCO, der ville betale. Det medførte lange forhandlinger i familien, da jeg skulle være væk i lang tid, men det endte med, at jeg sagde ja tak og rejste derned for at opbygge en bibliotekaruddannelse. Der var kun nogle småkurser, hvor græske piger kunne uddannes nødtørftigt til biblioteksarbejde. Det var meget korte kurser kørt af græske damer fra KFUK. Jeg må tilstå, at jeg ikke havde stort held. Det eneste gode resultat var et kursus på 2 dage i græsk bibliografi. Det var meget velbesøgt! Jeg skabte kontakt til bibliotekskred-

se, besøgte fornævnte lille skole og det akademi, amerikanerne havde dernede. Universitetet var håbløst at have med at gøre, og det var ikke muligt at skabe grobund for de tilbud, UNESCO kom med. Men jeg havde en dejlig lejlighed i Athen og kontor i Undervisningsministeriet. Jeg afleverede selvfølgelig en plan inspireret af de skandinaviske tanker og tilpasset forholdene, som jeg kunne iagttage dem, men den er arkiveret.

Efter den oplevelse tog jeg for egen regning og risiko over til Tyrkiet, fordi bibliotekskontoret i UNESCO i Paris havde bedt mig om, når jeg var færdig i Grækenland, at se på, hvad der kunne gøres i Tyrkiet. Danmark havde på det tidspunkt givet et tilskud til, at der kunne oprettes en journalistskole i Ankara ved universitetet. Det blev imidlertid ikke til noget, men disse penge kunne man jo bruge på biblioteksfronten. De havde ingen bibliotekaruddannelse. Jeg fik også et tilbud om at organisere en biblioteksskole i Uganda. Begge dele kunne jeg jo godt have lyst til, men jeg havde været væk i over et halvt år. Jeg kunne straks sige nej til Uganda, fordi jeg kunne henvise til, at den opgave var Knud Larsen manden til. Vi havde korresponderet om det. Han fik så hjælp af Søren Fjeldborg og Hans Lemming, som kom derned. Mit ophold i Tyrkiet blev kort, og jeg måtte hurtigt konstatere, at jeg ikke kunne komme nogen vegne.

Sådanne erfaringer må være nedslående. Jeg har selv i DANIDA skullet medvirke ved evaluering af biblioteksindsatsen i Tanzania, og det var trist at konstatere, hvordan en økonomisk stor indsats ikke kunne holde initiativet i gang. Tingene faldt fra hinanden igen.

Ja, det kændrede, men man kan jo ikke lade være at engagere sig. Men der har nu også været et skisma i UNESCO i Paris, hvor jeg via IFLA sad i bestyrelsen og tog forbehold over for visse projekter. Jeg skelnede i disse sammenhænge ret skarpt mellem folke- og forskningsbiblioteker. Forskningsbibliotekerne formulerede jo ret ofte deres krav, og de ønskede al den moderne teknik, hvor jeg holdt på, at det var vigtigere i stedet for at sende dem computere at organisere det, så de kunne købe landets statistiske årbog. Men det er et uhyre følsomt område, for så blev man mødt med fordomme:

Hvorfor skulle de ikke have det bedste af det bedste? Efter min mening, fordi de først skal have et mellemeleje, man kan bygge på. Man har ikke det basale.

Hvad indebærer det at være ærespræsident i IFLA?

Mit visitkort blev ændret til Honourary President i stedet for blot President, og så får jeg ustandselig invitationer, men der følger ingen check med! Jeg er også Honourary Fellow af LA og får hver måned Library Record. Jeg følger godt med i forholdene i England og orienterer mig fortsat så nogenlunde i den internationale bibliotekspresse.

Ideen om en international biblioteksskole, hvor kom den fra?

Vi gennemførte jo ved Kulturministeriets nåde på biblioteksskolen i København 3 videregående internationale kurser á 3 måneders varighed, og det var mit indtryk, at de var en succes fagligt, men der var sociale problemer. Kursisterne kom fra Afrika, Indien osv. Et år lejede vi os ind på Erik Halvorsens højskole i Hørsholm, et andet købte vi privat indkvartering på Amager via Hermod Lannung, og der var unægtelig strid og spektakel indimellem p.g.a. etniske kulturforskelle. Om det var det, der påvirkede DANIDA og ministeriet, ved jeg ikke. Men det hele gik i sig selv – til min store forbauselse.

UNESCO var meget interesseret, men Kjeld Philip, der var formand for DANIDA, kunne tilsyneladende ikke se perspektivet. Måske havde han også fået inspiration udefra. Jeg ved det ikke.

Nogenlunde på samme tidspunkt gik en anden ting ærgerligt nok i vasken. Da vi i 1968 var flyttet ud til de flotte forhold på Birketinget, tænkte jeg, at vores lillesøster, biblioteksskolen i Kampala, også burde udvides. Jeg tegnede et forslag til udbygning af skolen og forhandlede med undervisningsministeren. Det endte med, at vi inviterede Knud Larsens efterfølger i Kampala herop. Vi forhandlede med embedsmændene, og jeg fik en aftale i stand om, at han kunne komme ind og hilse på ministeren. Han blev skam godt behandlet, men han begreb åbenbart ikke, at når der forelå et tilsagn fra dansk side, så forelå der et tilsagn. Idiotten forhandlede, viste det

sig, udenom os med englænderne og forkludrede sagen, så det hele faldt til jorden.

Hvordan ser du på EBLIDA? Der er vel en risiko for, at den kan tappe IFLA for kræfter, ligesom det vel var tilfældet med FID i sin tid?

FID var en hård konkurrent til IFLA på det internationale marked i nogle år, men sådan noget går ofte i bølgebevægelse. Det er mit indtryk, at FID er gået noget tilbage. Den der skelnen mellem dokumentation og biblioteksarbejde er gledet i baggrunden som følge af den informationsteknologiske udvikling, er det mit indtryk. EBLIDA, der jo er en EU-baseret organisation, kan jeg ikke rigtig vurdere, da den er kommet til efter min tid, men det er da klart, at den må have opgaver ikke mindst på ophavsretsområdet inden for fællesskabet.

Men vi er stadig ikke færdige med dit omfattende internationale engagement. Le Conseil du Centre d'Information sur les Sources de l'Histoire Balkanique et Méditerranéenne, hvad er det for noget?

Jeg har altid været optaget af Balkan-landene, læst en del, rejst især i Bulgarien, og der har, hvad man nok kan regne ud, været store stridigheder også inden for vores område mellem landene, og her tænker jeg specielt på arkivområdet, hvor man ustandselig gør krav gældende over for hinanden. Som sagt holder jeg meget af disse lande, deres landskabelige skønhed, deres nationale kultur der stikker så dybt, og som er baggrunden for deres stridigheder. Deres kultur går dybt ned i folket og præger deres arkitektur, deres politik, deres digtning, som jeg jo kun kan læse i oversættelser, deres malerkunst og kirkekunst. Deres forhistorie bruger de i exceptionel grad til at pejle sig ind på nutiden og fremtiden, og da man skulle prøve at lette adgangen fra det ene arkiv til det andet, nedsatte man et rådgivningsorgan, som jeg via UNESCO blev medlem af. Men møderne endte altid med, at arkivalierne lå lunt, hvor de lå, skønt mange hørte andre steder til. Området er dybt præget af at have været under et umådeligt pres fra det osmanniske rige, men det har alligevel formået at bevare en selvstændig kultur, en egen musik, en egen kirke, men hadet imellem lande og etniske grupper synes ulægeligt.

Der er evig krig dernede, og ammunitionen henter man i historien. Derved bliver arkiverne også en kampplads. Vi kunne rent faktisk ikke gøre noget i vores forsøg på at være opmænd.

REKTORTIDEN

Odensegade, Lindevangs Allé, Birketinget

Modstand fra kredse i Bibliotekstilsynet, Julius Bomholts holdning hertil, karakteristik af R. Lysholt Hansen

Bibliotekarforeningen og den højere læreanstalt

Studerenteroprøret der blev væk, idel ekspansion og løbende uddannelsesreform

Vi har haft bibliotekariske uddannelser siden 1918, men hvad var baggrunden for, at der kom en ny lov om uddannelsen i 1956? Nu skulle den have en selvstændig organisation og eget hus.

Nej, ikke eget hus. Vi skulle være ude i Odensegade. Holdningen hos forslagsstillerne var, at det kunne ordnes uden ret mange penge. Da Julius Bomholt forelagde forslaget i Folketinget, blev han afbrudt af Finansudvalgets formand, en Venstre-mand, der sagde: ”Jeg har ikke tillid til det budget”. Bomholt svarede, at det var regnet igennem og i orden. Ved 2. behandlingen kunne han oplyse, at det hele var regnet igennem igen i ministeriet, og det budget kunne holde. Men ærlig talt, det var lidt fiduspræget. I hele min tid som aktiv tjenestemand har jeg arbejdet ud fra devisen, at tingene skal bearbejdes, og det skal gøres op, hvad det koster. Derefter laver man et reelt budget, og det holder man. Ikke noget med overskridelse. Det har for mig været det centrale. Har man brug for 100.000 kr., så siger man det. Ikke noget med fedteri, hvor man siger 50.000 i stedet for. Den teknik har været mig fjern. Det viste sig også hurtigt, at det budget slet ikke kunne holde.

Hvorfor søgte du stillingen som rektor?

Hovedmotivet var, hvis jeg skal være ærlig, at jeg gerne ville til København, denne by hvor der skete så meget, og hvis hele kunst- og kulturliv fængslede mig. Jeg havde det glimrende i Vejle, men når man er optaget af et fag, hele dets sammensætning og dets teore-

tiske grundlag at virke på, så var dette med skolen også særdeles tillokkende. Jeg havde altid taget mig meget af elevundervisningen, som vi i gamle dage havde ude i bibliotekerne. Mit emne var først og fremmest det, vi kaldte bogkundskab, som i mine øjne var det afgørende, altså at de kommende bibliotekarer beherskede det historiske, men så sandelig også det helt aktuelle. Jeg søgte altså stillingen og fik den.

Var der mange ansøgere?

Der var vist en 5-6 stykker. Det har jeg ikke præcist tal på. Det var en ansøgning til undervisningsministeren.

Der skete hurtigt noget, da du tiltrådte. I blev jo ikke hængende i Odensegade.

Nej, ligesom budgettet var fidus, var påstanden om at der var plads nok i lokalerne dér det også. Jeg brød hurtigt igennem i den forstand, at jeg indrettede et kontor nede i køkkenet, tilsynet havde jo første og anden sal, det var den gamle lærerhøjskole. Biblioteksforholdene syntes jeg jo var elendige. Nå, mit kontor blev snart indtaget til andet kontorformål, og så flyttede jeg ned i garderoben lige, når man kom ind ad indgangsdøren.

Lad mig komme med en lille personlig anekdote her. Jeg havde fået et brev om, at jeg var ansat. Det var på prøve selvfølgelig. Det var sensommeren. Vi lejede dengang et sommerhus på Fanø, hvor familien Abitz også holdt til. Vi var netop taget hjem derfra. Så ringede Oluf Abitz til mig. Han kendte Bomholt fra Roskilde og havde talt med ham om min stilling. Nu sagde han, at Bomholt godt ville have en samtale med mig – på Fanø! Jeg tog omgående bilen og kørte derover, og så var det arrangeret sådan, at Abitz, der stadig ferierede, og jeg var inviteret ud til Bomholt om aftenen. En sælsom oplevelse. Bomholt var sådan indirekte meget forbeholden over for Bibliotekstilsynets virksomhed. Han advarede mig og sagde, at der godt kunne opstå samarbejdsvanskeligheder med tilsynet, men at jeg skulle holde fast i mit og komme til ham, hvis der skulle opstå problemer. Det var unægtelig noget usædvanligt.

Hvad grundede han den skepsis på? Var det noget personligt?

Det vil jeg tro uden at vide det med sikkerhed. Det viste sig, at der opstod problemer. Jeg kom jo ude fra provinsen, havde en anden stil end den, tilsynet anvendte. Det blev aldrig den store forbrødring. Jeg havde som tidligere nævnt i dette interview altid sat Robert Hansen meget højt, men jeg faldt ikke ind. Jeg spiste f.eks. min frokost alene og holdt mig mest for mig selv. Jeg følte mig ikke rigtig velkommen. Der var en af tilsynets tjenestemænd, der havde søgt stillingen, meget kvalificeret og mere end jeg på det formelle område i hvert fald, så jeg blev opfattet som lidt af en intruder.

Du havde ikke en fast lærerstab vel?

Næh, næh. Den første, der blev ansat, var Ole Koch, der på det tidspunkt var bibliotekar i Gentofte. Han havde vistnok også søgt rektorstillingen. På det tidspunkt var der heller ikke organiseret ordentlig kontorhjælp og sådan noget. Fru Else Høj havde været ansat i mange år i tilsynet, en stor dygtighed, og hun ville gerne ned på biblioteksskolen, men atter mødte jeg tilsynets henholdende, ja man kunne ikke undvære hende. Så var det så heldigt, at fru Højmark, som havde været elev i biblioteket i Vejle, gerne ville afslutte sin uddannelse i København som kontorassistent. Da skrev jeg til Robert Hansen og fik det ordnet sådan, at fru Højmark kunne blive ansat som fjerdeårs elev i tilsynet og derefter gå over til biblioteksskolen.

Var det sådan, at tilsynet gerne så uddannelsen fortsætte i sit regi? Var der en eller anden uvilje imod en selvstændig uddannelse? Jeg spørger helt naivt, jeg aner det ikke.

Spørgsmålet er særdeles velturneret og berettiget, men jeg vil helst ikke besvare det!

Lærerkrafterne måtte du hente udefra.

Nu var der mange fra tidligere, der fortsatte, men det havde været et så kort skoleforløb, at det hele skulle bygges op fra bunden. Guderne i himlen skal vide, at det var et enormt arbejdspress. Jeg arbejdede og arbejdede og arbejdede. Jeg skulle lave studieplan og et

helt nyt reglement, bestemmelser om alt muligt, til ministeriet oveni alt det andet, en enorm opgave. Der var få måneder, til de første studenter kom. Det var overordentlig desperat, men dér må jeg sige, at jeg fik overordentlig stor hjælp i Undervisningsministeriet, idet fuldmægtig Estrid Bjerregaard blev sekretær for den skolebestyrelse, der blev nedsat. Den bestod af kontorchef Gimsing fra ministeriet, Palle Birkelund og Robert Hansen. Estrid Bjerregaard var mig meget behjælpelig. Husk på dengang var det jo kancellistil over det hele, men vi nåede at få alt på plads, inden de studerende kom.

Var det Bomholts opfindelse, at man skulle have en selvstændig biblioteksskole, eller hvor kom tanken fra?

Bomholt støttede ideen stærkt. Den kom fra Abitz, der som formand for Bibliotekarforeningen havde arbejdet meget for den, og den blev bakket kraftigt op af Danmarks Biblioteksforenings formand, amtmand Lassen. Der skulle faktisk graves helt fra grunden af, og jeg arme mand sad der helt alene, indtil Ole Koch kom, og vi i januar slog portene op for 40 studerende.

Her er endnu et lille eksempel på forholdet til tilsynet. Da vi skulle åbne, skulle ministeren ud at indvi. Jeg havde talt nøjagtigt op, hvad der var af pladser, og jeg ville have, at de studerende, der nu var indskrevet, skulle deltage i dette møde, hvor der også var repræsentanter for forskellige dele af biblioteksvæsenet. Det var nøje udregnet. Min holdning var eleverne først og fremmest, og det betød, at der ikke var plads til alle lærere fra den gamle uddannelse ved selve åbningshøjtideligheden, hvor ministeren altså skulle tale. Det blev angrebet i Bogens Verden af J. Lehm Laursen, der på det tidspunkt var læsesalsbibliotekar på Frederiksberg, idet han hævdede, at der ham bekendt også havde været plads til de ældre lærere. Det var den slags sladder, der udgik – formodentlig fra Bibliotekstilsynet. Jeg havde så et aftenmøde med de folk. Det var en temmelig iskold omgang. Der var ingen råben hurra. Det var det der med, at nu var der kommet en ny mand, og han kørte altså sit eget løb. Det var højst ubehageligt. Jeg følte mig ikke velkommen på bjerget. Der var kræfter, der ikke ønskede, at jeg skulle lykkes.

Men du havde altså en virkelig aktiv støtte fra Bomholts side.

Jeg havde tilsagn om det, men har aldrig søgt den, og han blandede sig aldrig. Så kom jo nogle år efter Kulturministeriet, hvor vi blev flyttet over og oplevede en utrolig ekspansion. Dér har Bomholt direkte og indirekte sagt til sine embedsmænd: Den skole skal altså bygges op. O.K., jeg ved ikke, om der blev givet et sådant signal, men antager det.

Hvor længe blev du så i Odensegade?

Jeg begyndte straks at se mig om efter mere plads – til tilsynets fortrydelse eller bitre følelser nu og da. Jeg så på bygninger, bl.a. Gl. Hellerup Gymnasium i 1957 og så på det sammen med en arkitekt. Jeg gik og målte op og tegnede ind og kunne se, at vi udmærket kunne være der, når vi havde lavet det og det, og arkitekten sagde: ”Jeg må beundre Dem, for De har ret”. Men det gik i vasken.

Så var jeg inde og se på KFUM's hovedbygning i Gothersgade, og det kunne også blive til noget, og Musikkonservatoriet, som på det tidspunkt havde planer om at flytte ud på Nørre Fælled, som havde et universitetsbyggeri i gang. Der blev så afholdt et møde med repræsentanter for konservatoriet, Robert Hansen og tilsynets indretningsekspert Sven Plovgaard, idet tilsynet også kunne rykke med. Tilsynet sad længe og regnede på tallene, og jeg så og hørte ingenting. Da jeg omsider fik planen, så var der lige en tagetage til skolen. Det viste sig så, at tilsynets tegninger var udført i tommer. Jeg havde jo planer for, hvad der skulle bruges af klasselokaler af den og den størrelse, og så stod jeg dér med helt andre beregninger en fredag, før der om mandagen eller tirsdagen skulle være et afgørende møde. Nu forholdt det sig sådan, at jeg kort forinden havde været sammen med en arkitekt, og jeg vidste, at han havde en omregnestok. Jeg lånte den stok, og så sad jeg og arbejdede og arbejdede et par dage og et par nætter. Det drejede sig om, hvordan jeg skulle indrette skolen dér, uanset hvad tilsynet mente at have brug for af plads. Det kom jo ikke mig ved. Det viste sig hurtigt, at vi kunne beslaglægge det hele. Jeg fik visse nervøse forespørgsler om, hvordan det gik, og jeg svarede, at jeg ville forelægge mine beregninger for Robert Hansen. Det var der andre i tilsynet, der ikke var

glade for. Jeg gennemgik det helt nøje for Robert Hansen, sådan og sådan og sådan, og det var en af de ting, jeg satte meget pris på hos Robert Hansen, nemlig at der ingen slinger var i hans konklusion: ”Så trækker vi os tilbage”. Det vakte ikke udelt begejstring i hele Bibliotekstilsynet. Denne lidt anekdotiske fremstilling her er for at vise forholdet mellem skolen og tilsynet.

Nå, der gik knas i den plan, da konservatoriet alligevel ikke fik lov at flytte ud ved Egmont kollegiet, skønt de led af forfærdelig pladsmangel. Det havde været et enormt arbejde med disse forsøg, men jeg klemte på og fik i Slotsforvaltningen at vide, at der var en kontorbygning ude på Lindevangs Allé. Den var slet ikke færdigbygget, men jeg fik hurtig kontakt med en meget dygtig og tiltalende arkitekt, og efter forskellige trakasserier – dog ikke fra tilsynets side denne gang – fik vi lov at leje bygningen i 1959. Det var pinedød på høje tid, for vi havde jo sat studentertallet enormt i vejret.

Hvordan gjorde man det?

Der blev jo lavet om på studieordningerne. Tidligere var det den enkelte kommune, der ansatte elever, og dermed bestemte kommunerne det samlede antal. Nu blev indtaget fastsat af skolen. Nå, vi var på Lindevangs Allé en årrække og lejede også en villa i nærheden til studenterne. Men jeg fandt, at der skulle noget mere til.

Mine planer var, at jeg forfærdelig gerne ville have en biblioteksskole tegnet af Arne Jacobsen. Jeg havde nogle forhandlinger bl.a. med borgmester Erhard Jakobsen, Gladsaxe. Han var meget positivt stemt over for, at skolen kunne komme derud, og vi fik anvist en pragtfuld grund ved Bagsværd Sø i nærheden af Lyngby Radio. Vi måtte godt afgrænse grunden tæt ved bygningen som privat, men resten skulle være offentlig. Det var Erhard Jakobsens betingelse. Jeg snakkede så med departementschef Henning Rohde, der sagde til mig: ”Hvordan tør De dog gå i lag med den arkitekt?”, hvortil jeg svarede: ”Han og jeg taler samme sprog!”. Arne Jacobsen var jo bekendt for, at man skulle spille hans bolde, men jeg var ikke bange for at spille med ham. Jeg havde jo set hans pragtfulde college i Oxford og mente, at han slet ikke havde fået lov at lave nok offent-

ligt byggeri herhjemme. På det tidspunkt var Hans Sølvhøj blevet kulturminister, og jeg havde møde med ham og Erhard Jakobsen ude på Jakobsens kontor. Her havde jeg lejlighed til at opleve to vidt forskellige mennesker inden for samme parti, det må man sige. Jeg satte meget pris på – Erhard Jakobsen! Men også den plan løb ud i sandet, vel nok fordi ministeriet frygtede, at det ville blive for besværligt og dyrt. Det var ærgerligt, for det ville have været et monument.

Jeg arbejdede jo videre, for vi skulle have mere plads, og så kom jeg i forbindelse med arkitekt Thorvald Dreyer, der stod for en fabriksbygning ude på Amager. Der var jeg så i konkurrence med SAS, der overvejede at købe den bygning. Det blev altså sådan, at vi gik af med sejren og fik et lejemål på Birketinget 6, som vi for resten senere fik tilbudt at købe, men det var man ikke interesseret i fra Statens side. Men dér havde vi så den store biblioteksskolebygning, som faktisk står den dag i dag.

Dér flyttede vi ud i 1968. Der var noget kritik af, at den var alt for stor, og der var adskillige, der skulle overvindes og overbevises om, at med tiden skulle den nok slå til. Vi kunne faktisk lave den, som vi ville. Også der tegnede og tegnede jeg, og vi fik det sådan, at der overhovedet ikke i hele verden var en biblioteksskole, der havde sådanne forhold, som vi fik derude. Men det var ikke så let, for jeg havde en fjende på en central post i dansk biblioteksvæsen, nemlig hr. Lysholt Hansen. Han var jo en mægtig og indflydelsesrig mand, som lagde så mange sten i vejen for biblioteksskolen, som han kunne. Han havde et tæt samarbejde med Robert Hansens efterfølger. De havde den samme opfattelse af den nye lovgivning om et obligatorisk biblioteksvæsen og havde i det hele taget mange fælles synspunkter.

Lysholt Hansen var jo vred over, at da amtmand Lassen trådte tilbage som formand for Danmarks Biblioteksforening, så ville han kåres som den nye formand. Men jeg havde fået en opfordring fra – pudsigt nok – de to fløje i dansk biblioteksvæsen, de faglige og videnskabelige biblioteker, dog ikke fra Palle Birkelund himself, men fra Det Kongelige Bibliotek, og fra sognebibliotekarerne, om jeg ikke ville stille op. I betragtning af at jeg havde været formand

for Bibliotekarforeningen og siddet i dens bestyrelse i mange år og kendte forholdene udmærket i bibliotekerne, så mente man, at en bibliotekar også skulle kunne være formand for Danmarks Biblioteksforening. Jeg kan huske, at da jeg sad i Bibliotekarforeningen drøftede vi, at sådan en mand som Carl Thomsen burde være formand for Biblioteksforeningen, der hidtil havde haft et mixtum af lærere og politikere i formandsstolen. Nuvel, jeg gav mit ord til de to grupper, og da jeg blev ringet op af Lysholt, som opfordrede mig til at trække mit kandidatur, måtte jeg svare: "Jeg har givet mit ord, og jeg fastholder!". Det glemte han aldrig, og han gjorde, hvad han kunne for at reducere mig og min indflydelse i så stort omfang, som han overhovedet kunne. Det kom til at koste mig dyrt.

Én ting, jeg tog mig særlig nær var, at han som den mægtige finansudvalgsformand, han var, satte Rigsrevisionen på skolen engang midt i 70erne. Det var jeg nu ikke spor nervøs for og heller ikke Edvard Jeppesen, der var administrator. Og ved et årsmøde i Danmarks Biblioteksforening, hvor jeg dog blev inviteret med, da kom han ind på skolen og Rigsrevisionen i sin beretning. Da må jeg sige, at dér følte jeg, at dér sidder de og de repræsentanter, folk, som jeg havde kendt i mange år, og accepterer, at han trækker det frem og altså udtrykker en sådan mistillid. Men det endte med, at Jeppesen og jeg fik ros af Rigsrevisionen for korrekt regnskabsføring. Der var ikke noget at komme efter overhovedet! Gud, hvad det kostede af arbejde, gennemgang af gamle regninger og endeløse møder om den og den post og forskel i lønninger, og hvad ved jeg.

Jeg husker fra min tid som lærer på biblioteksskolen, at Lysholt Hansen via Per Hækkerup, der på det tidspunkt var budget- og økonomiminister, foranledigede, at der på finansloven kom en bemærkning, en note, om, at Danmarks Biblioteksskole ikke var en højere læreanstalt. Det bekræftede Lysholt senere over for mig.

Hvordan det gik til, ved jeg ikke, men det med skolens status blev en fiks ide hos Lysholt.

Ud over motiver, som du allerede har tangeret, så tror jeg, at Lysholt var oprigtig bekymret for, at bibliotekaruddannelsen skulle fjerne bibliotekarerne fra det, han opfattede som almindelige mennesker, at de skulle blive for akademiske og hævet over vanligt folk. Personligt synes jeg, det er en forkvaklet problemstilling, men jeg oplevede, da jeg blev ansat i Danmarks Biblioteksforening, at det var en meget udtalt bekymring blandt politikerne. I de udvalg, der arbejdede med skolens fremtid, lovforberedelser osv., og hvor Lysholt ofte sad med, gjorde han jo, hvad der stod i sin magt og kæmpede imod. Jeg vil ikke give ham ret i de synspunkter, men jeg kan godt forstå hans motiver. Jeg har stadig megen beundring for Lysholts arbejde i biblioteksvæsenet, selv om han også havde synspunkter, hvor jeg måtte stå af.

Udvikling på uddannelsesområdet er gået fra mesterlæren og imod en stadig mere teoretisk uddannelse.

Ja, vi havde jo en række udvalg og kommissioner, der bearbejdede de spørgsmål. Det var meget krævende. Og da må jeg sige om Lysholt, at han var altid uhyre velforberedt, og han kunne slå ned på alle de ømme punkter. Jeg har et ambivalent forhold, som du mærker, til Lysholt. Inden han blev den mafiamand, han blev, altså da han sad i bestyrelsen for centralbiblioteket i Nykøbing Falster, da følte jeg, at her var i allerhøjeste grad en værdifuld mand at samarbejde med. Jeg havde jo selv arbejdet meget i AOFs studiekredse og følte mig meget på linje med ham, men efterhånden blev det mere og mere politisk bestemt. Han fik jo også en flot politisk karriere, at den så endte så brat og dårligt, som den gjorde, det er noget andet. Finansudvalgets formand er en særdeles mægtig mand.

Lysholt fortalte mig engang, at han var blevet tilbudt en økonomiministerpost, men han foretrak Finansudvalget, hvor han havde mange flere handlemuligheder. Det er en underlig stat i staten-post uden direkte parlamentarisk kontrol og med mere reel magt, end mange ministre har. Han hev mig engang imellem ind i Finansudvalget, hvor jeg så kunne sidde og følge med. Lysholt kunne finde på at parre de mest besynderlige ting, hvis han skulle skaffe penge til et eller andet. Farøbroen f.eks. var i høj grad hans værk, men han brugte også i stor udstrækning posten til gavn for dansk biblioteksvæ-

sen. Men tilbage til udvalgene. Jeg var sidst i 60erne med i det, der afgav den blå betænkning, siden kom den hvide, som var din favoritbetænkning. Fra det arbejde kan jeg huske, at Poul Daugaard og Kristian Lindbo-Larsen faktisk gav udtryk for samme bekymring som Lysholt, nemlig at nu var skolen ved at fjerne sig for meget fra det virkelige liv. Daugaard kæmpede indædt for, at der skulle bruges flere timer til litteraturundervisning. Vi må huske på, at i forslaget til den første lov om Danmarks Biblioteksskole, der skriver Birkelund i sit afsnit ”og andre højere læreanstalter”. Det havde jeg taget fat på og prøvet at udnytte. Det var efter, at Bomholt var gået af og Sølvhøj kommet til, at vi havde et temmelig afgørende møde. Da var Daugaard formand for Bibliotekarforeningen, men han havde overhovedet ingen forståelse for, at skulle bibliotekarers lønninger udbygges og standens anseelse ligeledes, så måtte det ske gennem visse formelle uddannelsesformer. Jeg vil ikke sige, at Bibliotekarforeningen gav mig en kniv i ryggen, men det var en dyb, dyb skuffelse, at de vendte sig imod tanken om en højere læreanstalt.

Der er reminiscenser af den holdning den dag i dag i Bibliotekarforbundet. Når der tales lovrevision, er man hele tiden på vagt, og som Daugaard og Lindbo sagde det ligeud, så ser man også noget snobberi i skolens ambitioner.

Ja, ja, og hvis det gælder bekymringen for den almindelige kulturformidling, så deler jeg den.

På Birketinget oplevede skolen en enorm ekspansion, også på lærersiden. I en lang periode så det ud til at være en helt bevidst politik, at man inden for hvert fagområde søgte at kombinere bibliotekarisk og akademisk uddannede lærere. Er det rigtigt?

Det var ikke tilfældigt. Det var en ideel kombination. Vi havde gode år, og jeg kunne trække kvalificerede folk ind: En Erik Dal fra Det Kongelige Bibliotek, en Jørgen Baunhøj fra Holbæk Centralbibliotek. Jeg følte virkelig, at skolen havde fået en goodwill, og at folk var interesseret i at blive ansat dér og arbejde dér. Vi havde et antal stillinger at disponere over. For at vende tilbage til det med budgettet: Hvis man vil have det og det, så koster det så og så

mange skilte, så og så mange undervisningstimer, så og så mange studietimer. Vi havde en utrolig medvind i det stillingsmæssige i mange år. Én opgangsperiode hele tiden. Og i 1973 fik vi endda en afdeling i Ålborg. Det var dengang alle prognoser forudsagde bibliotekarmangel. Vi fik forhandlet et særdeles fint lønniveau for fagledere, som jeg gerne ville have skulle hedde docenter, og assisterende fagledere igennem med Magisterforeningen. Det var igen det her, at vil man have kvalitet, så må man betale, hvad det koster. Det havde skiftende ministre af forskellig partifarve forståelse for, og det havde man også i ministeriet. Jeg har ladet mig fortælle, at kom Kirkegaard med et eller andet forslag, så sagde de derinde: ”Vi kan ligeså godt imødekomme ham nu, ellers kommer han igen næste år”. Jeg er en skidt pædagog, men jeg har været en god administrator for den skole dér!

Der kom jo ungdomsoprør og betydelig studenterindflydelse, Hvordan tacklede du det? Du havde tidligere siddet i en næsten enevældig position.

Jo, vi havde også en slags oprør og fotografer fra Ekstrabladet gående omkring. Jeg sagde til studenterne: ”Glimrende, lad os tage et møde. Hvad med på lørdag. Da har vi jo tid”. Se, det var de ikke så glade for! Men der blev et møde, og nogle af lærerne var også med. Dagsordenen var jo, at de studerende ville have lærerrådet udvidet til et skoleråd. Jeg sagde til dem og specielt til hovedkanonéren, at jeg havde oplevet en periode uden lov og ret, og da gik jeg på barrikaden, og ”det kan jeg forsikre om, at det gør jeg også her. Denne læreanstalt er den første, der har anerkendt, at I har en organisation, De Studerendes Råd. Det står i skolens reglement. I er af staten og skolen anerkendt som en selvstændig, forhandlingsberettiget organisation. I kan gå til ministeren, det kan I udmærket, men jeg vil ikke være med til at lave lærerrådet om”. Det gjorde de så også, og jeg blev kaldt ind til ministeren. Det var K. Helveg Petersen dengang. Han sagde: ”Det er nogle overordentlig tiltalende studerende, De har derude. Hvad kan vi gøre for dem?”. Jeg svarede: ”Jeg går ikke udenfor, jeg laver ikke noget improviseret, der tager magt fra lærerrådet og giver den til de studerende. Så må hele strukturen laves om. Det kan man jo gøre”.

Jeg tror faktisk, at de studerende stolede på mig, men forstår du, min frækhed kender somme tider ingen grænser. Jeg inviterede Kongen og Dronningen til indvielsen af biblioteksskolen, da det hele var brandrødt rundt omkring. Jeg kan fortælle dig, at nogle af de mest afgørende sekunder og minutter, jeg synes, jeg har oplevet, det var da de kongelige ankom. Da stod de studerende oppe på midtergangen, og jeg tænkte: Sker der nu et eller andet oprør, eller er der nogen, der råber ”Leve republikken”! Der skete absolut ingen ting. Alt gik fuldstændig korrekt og roligt til. Undtagen, da hr. Lysholt Hansen skulle på talerstolen. Han ville jo ikke sige ”Deres majestæter”. Han gik straks lige på. Han har sikkert også været grænseløst irriteret over, at jeg havde inviteret dem.

Kan du huske navnene på dem, der stod i spidsen blandt de studerende?
Det var generationen med Dan Heinsen, Stig Hein og Helge Scheuer Nielsen. Jeg har for resten lige købt sidstnævntes bog om bibliotekerne og det sociale, og da fik jeg skam en pæn lille hilsen fra ham. Jeg har skam morderlig respekt for nogle af de folk. De er dedicated i deres arbejde, og dem er der ikke for mange af.

Men der kom en ny styrelseslov med et biblioteksskoleråd, hvor indflydelsen var ligeligt delt med 33 % til lærerne, 33 % til de studerende og 33 % til TAP’erne. Det kunne umiddelbart lyde til at være svært at styre efter, men det gik jo meget godt alligevel?

Somme tider gik jeg da fra møderne og ind på mit kontor og bandede! Man kunne føle, at man ikke var leder mere, men formand for en række funktioner. Men alt i alt var der en stor åbenhed på skolen. Vi fangede som en af de første biblioteksskoler i verden edb op – allerede på Lindevangen var vi i gang – og vi fik alt det der udstyr installeret i stort omfang på Birketinget. Den fornødne lærerkraft blev sikret. Jeg så på edb som et uhyre vigtigt værktøj, jeg betragter det som et bibliografisk redskab, ikke som formidling. Det investerede vi i straks. Vi kom derved til at fremskynde en udvikling i bibliotekerne, hvor der jo dengang var en betydelig modstand mod edb og teknik.

Ja, Erland Kolding Nielsen har for nylig citeret en stadsbibliotekar, der i 1986 sagde, at det blev over hans lig, at der kom edb ind i hans centralbibliotek. Men hvor fik du inspirationen fra?

Jeg fulgte nøje med i, hvad der skete inden for faget især i England og Amerika. Jeg har været i Amerika adskillige gange og følt mig uhyre inspireret af, hvad der foregik der. For nu at vende tilbage til det med højere læreanstalt, så gik biblioteksskolerne i de lande fra at være "second class" til at blive selvstændige fakulteter.

Det boom, der var på skolen i 60erne og 70erne, hvor man lagde til og til og gjorde store landvindinger, også faglige, foregik samtidig med, at der var en løbende diskussion af uddannelsens forhold til det praktiske, balancen mellem teori og praksis.

Sådan vil det altid være. Hvis du lægger op til, at jeg skal kommentere den aktuelle situation, så siger jeg med det samme, at når man har forladt et embede efter mange år, så holder man op!

Mens du var IFLA-præsident, havde du orlov, og Viggo Bredsdorff var konrektor.

Ja, og jeg blandede mig aldrig. Jeg kan huske, at der var en bestemt udnævnelsessag, hvor jeg var meget ked af den afgørelse, der blev truffet, men aldrig!

Hvem var egentlig dine nærmeste medarbejdere i opbygningsårene?

Det var sådan set alle. Mogens Iversen var sådan set den mest erfarne. Axel Andersen kom til som meget ung allerede i Odensegade, sky og genert, men dygtig. Så var der Knud Larsen, som jeg satte meget pris på. En aldeles fremragende medarbejder var også Mogens Blegvad, der kom fra Det Kongelige Bibliotek, og som noget nyt bragte kultursociologi ind i bibliotekaruddannelsen, hvor også Elberling de første år var meget inspirerende. En mand som Niels Chr. Lindtner, den alt for tidligt døde, kunne ved sin undervisning virkelig skabe begejstring for litteraturen. Arild Hvidtfeldt var også en lærerpersonlighed. Jeg kunne blive ved. Det var et meget stærkt team, vi fik opbygget. Fra de senere år nævner jeg blandt mange Poul Timmerman, der var vor tids Jørgen Banke, når det

drejede sig om bøgers brug. Han havde en enestående evne til at ridse selv komplicerede teknisk-videnskabelige problemstillinger op, så de blev ja, ligefrem håndgribelige for én.

Din rektortid fra 1956, til du gik af p.g.a. alder i 1983, har i høj grad været præget af ét langt uddannelsesreformarbejde.

Det kan man roligt sige. Jeg sluttede af med i 1980 at blive formand for udvalget vedr. grunduddannelse, efteruddannelse og forskningsvirksomhed. Det har gennem alle årene været meget krævende og spændende at skulle tilpasse faget til de mange ændringer i hele uddannelsessystemet og til de informationsteknologiske landvindinger og så samtidig holde fast i kernen, som jeg tidligere i vores samtale finder i min læremester Carl Thomsens biblioteksidé.

AKTIVT OTIUM

Studier i klosterbiblioteket

Og siden har du haft et aktivt otium?

Åh, ja. Det er da blevet til en del foredrag, anmeldervirksomhed i Kristeligt Dagblad en del år, deltagelse i adskillige biblioteksmøder, rejser, og ikke mindst har det moret mig at kunne tage mig mere af mine børnebørn. Da min kone døde, flyttede jeg fra København og herned til Vemmetofte Kloster i den smukke egn ved Karise, Fakse Bugt, Præstø Fjord. Med alderen følger nogle skavanker, så jeg tager den lidt mere med ro end tidligere, men som hele vejen igennem har læsning, musik og besøg på kunstudstillinger været afgørende ingredienser i min tilværelse. Og så sysler jeg da også med mit gamle fag. Vemmetofte har et imponerende klosterbibliotek på 25.000 bind, der blev testamenteret af etatsråd Andreas Høielse i 1775. Han er en spændende mand. Jeg morer mig med at studere hans og hans biblioteks historie, og det kommer der måske en lille afhandling ud af en dag.

Bibliotekspersoner omtalt i interviewet i den rækkefølge, de er nævnt.

Carl Thomsen, 1894-1971, Stadsbibliotekar i Århus 1933-44 og København 1944-62

Palle Birkelund, 1912-, Rigsbibliotekar 1954-82

Jørgen Banke, 1887-1953, Lærer, forfatter, bibliotekskonsulent 1920-45

Thomas Døssing, 1882-1947, Biblioteksdirektør 1920-42

Robert L. Hansen, 1890-1982, Biblioteksdirektør 1942-59

Kjeld Hasselbalch-Larsen, 1894-1960, Bibliotekar i København 1921-60

Peder Nielsen, 1893-1974, Overbibliotekar i Silkeborg 1917-58

Ragnhild Eriksen, 1905-, Bibliotekar i Århus 1933-43, derefter i Aalborg

Elisabeth Ostensfeldt, 1898-1959, Bibliotekar i Århus 1933-40, derefter overbibliotekar i Maribo og Vordingborg

Volmer Nedergaard Pedersen, 1910-, Bibliotekar i Århus 1933-46, derefter overbibliotekar i Holstebro

Knud Larsen, 1895-1981, Overbibliotekar Handelshøjskolens Bibliotek 1920-62, lektor Danmarks Biblioteksskole og leder af biblioteksskolen i Uganda 1963-64

Erik Allerslev Jensen, 1911-94, Biblioteksdirektør 1960-75

Poul C. Munch, 1909-81, Bibliotekar i flere byer 1933-45, derefter overbibliotekar i Nykøbing F. og Odense til 1970

V.J. von Holstein-Rathlou, 1885-1965, Bibliotekar ved Statsbiblioteket 1912-48

Oluf Abitz, 1909-94, Formand for Bibliotekarforeningen for folkebibliotekerne 1949-52, overbibliotekar i Roskilde 1945-.

Gustav Auring, 1912-, Bibliotekar i flere byer 1940-53, derefter overbibliotekar i Aabenraa til 1978

Mine Islev, 1909-, Bibliotekar i København og Århus 1930-46, derefter overbibliotekar i Hørsholm

Åge Bredsted, 1896–1981, Overbibliotekar i Vejle 1924–46, derefter i Århus til 1966

Chr. Kinch, 1906–44, Bibliotekar i Århus. Omkommet i tysk koncentrationslejr

Erik Schøtler Nielsen, 1917–44, Bibliotekar i Århus. Omkommet i tysk koncentrationslejr

Arne Hansen, 1917–, Elev Nykøbing F. 1936–38, Søfartens bibliotek 1939–40

Knud Hansen, 1895–, Overbibliotekar Nykøbing F. indtil 1945

Vibeke Ammundsen, 1913–88, Bibliotekar Landbohøjskolens bibliotek 1941–57, derefter Overbibliotekar Danmarks Tekniske Bibliotek

Aase Bredsdorff, 1919–, Bibliotekar i København 1938–57, derefter biblioteksinspektør

Viggo Bredsdorff, 1918–2000, Bibliotekar i København 1939–66, derefter fagleder på Danmarks Biblioteksskole

Poul Daugaard, 1921–2004, Medhjælper og elev i Århus 1939–43, derefter Roskilde og Hjørring, overbibliotekar 1958–66

Ole Houman, 1920–, Bibliotekar i København og Århus til 1960, derefter Bibliotekscentralen

Niels Kunov, 1896–, Bibliotekar i København 1923–, overbibliotekar fra 1958

Karen Høyer Nielsen, 1904–, Bibliotekar 1929– i flere byer, 1942– Dansk Bibliografisk Kontor

Ole Harbo, 1943–, Rektor for Danmarks Biblioteksskole 1983–98

H.P. Hansen, Lærer i Roskilde, formand for Danmarks Biblioteksforening 1932–45

Rudolf Lassen, 1882–1973, Amtmand, formand for Danmarks Biblioteksforening 1945–61

Otto Esben-Petersen, 1901–79, Overbibliotekar i Fredericia 1925–, Esbjerg 1933– og Aalborg 1942–.

Arne Frandsen, 1902–, Overbibliotekar Holstebro 1929– og Århus 1945–46, derefter afdelingsbibliotekar sammesteds

Haralda Poulsen, -1945, Overbibliotekar i Roskilde 1924-45

Mogens Iversen, 1911-99, Biblioteksinspektør 1945-56, derefter lektor Danmarks Biblioteksskole

Lionel Roy McColvin, 1896-1976, City Librarian Westminster 1938-

Robert Wedgeworth, Amerikansk bibliotekar og professor., IFLA præsident 1991-97

Esko Häkli, 1936-, Nationalbibliotekar i Finland 1976-

Søren Fjeldborg, 1925-98, Bibliotekar Randers og Gentofte indtil 1967, indtil 69 ved biblioteksskolen i Uganda, derefter Danmarks Biblioteksskole

Hans Lemming, 1933-, Bibliotekar i Aalborg, USA, Uganda og igen i Danmark

Ralph Lysholt Hansen, 1919-90, Socialdemokratisk politiker, formand for Danmarks Biblioteksforening 1961-78

Ole Koch, 1920-90, Bibliotekar i flere byer, Danmarks Biblioteksskole 1956-60, derefter biblioteksinspektør

Else Høy Dombernowsky, 1913-99, sekretariatsmedarbejder på Danmarks Biblioteksskole 1958-79

Lilian Højmark, 1936-, Sekretær for Preben Kirkegaard 1956-83

Johannes Lehm Laursen, 1905-93, Bibliotekar i København 1929-, på Frederiksberg 1931-, stadsbibliotekar 1952-65

Sven Plovgaard, 1913-, Bibliotekar i flere byer 1935-46, biblioteksinspektør 1946-83

Edvard Jeppesen, 1929-, Administrativ medarbejder Danmarks Biblioteksskole 1960-, administrator 1967-97

Kr. Lindbo-Larsen, 1921-2002, Biblioteksdirektør 1978-84

Erik Dal, 1922-2006, Førstebibliotekar Det Kongelige Bibliotek 1953-, fagleder Danmarks Biblioteksskole 1967-74

Jørgen Bavnhøj, 1924-, Bibliotekar i flere byer, lektor Danmarks Biblioteksskole 1961-62, overbibliotekar Holbæk 1962-91

Dan Heinsen, daværende bibliotekarstuderende

Stig Hein, daværende bibliotekarstuderende

Helge Scheuer Nielsen, daværende bibliotekarstuderende

Erland Kolding Nielsen, 1947-, Underviser Danmarks Biblioteksskole 1971-86,
derefter direktør for Det Kongelige Bibliotek

Axel Andersen, 1929-, Underviser Danmarks Biblioteksskole 1957-97

Mogens Blegvad, 1917-2002, Bibliotekar Det Kongelige Bibliotek 1949-59, lektor
Danmarks Biblioteksskole 1960-64, derefter universitetsprofessor

B. V. Elberling 1920-2003, Fagleder Danmarks Biblioteksskole 1962-85

Niels Chr. Lindtner, 1929-75, Bibliotekar og lektor Danmarks Biblioteksskole
1958-75

Arild Hvidtfeldt, 1915-99, forfatter, journalist, lektor Danmarks Biblioteksskole
1965

Poul Timmermann, 1931-82, fagleder Danmarks Biblioteksskole 1971-82